STRIP
SCHRIFT
Verschijnt 10x per jaar
's werelds oudste stripinformatieblad
POSTBUS 11335
1001 GH AMSTERDAM

PORT BETAALD
PORT PAYÉ
AMSTERDAM
PAYS BAS

André Franquin 1924 - 1997

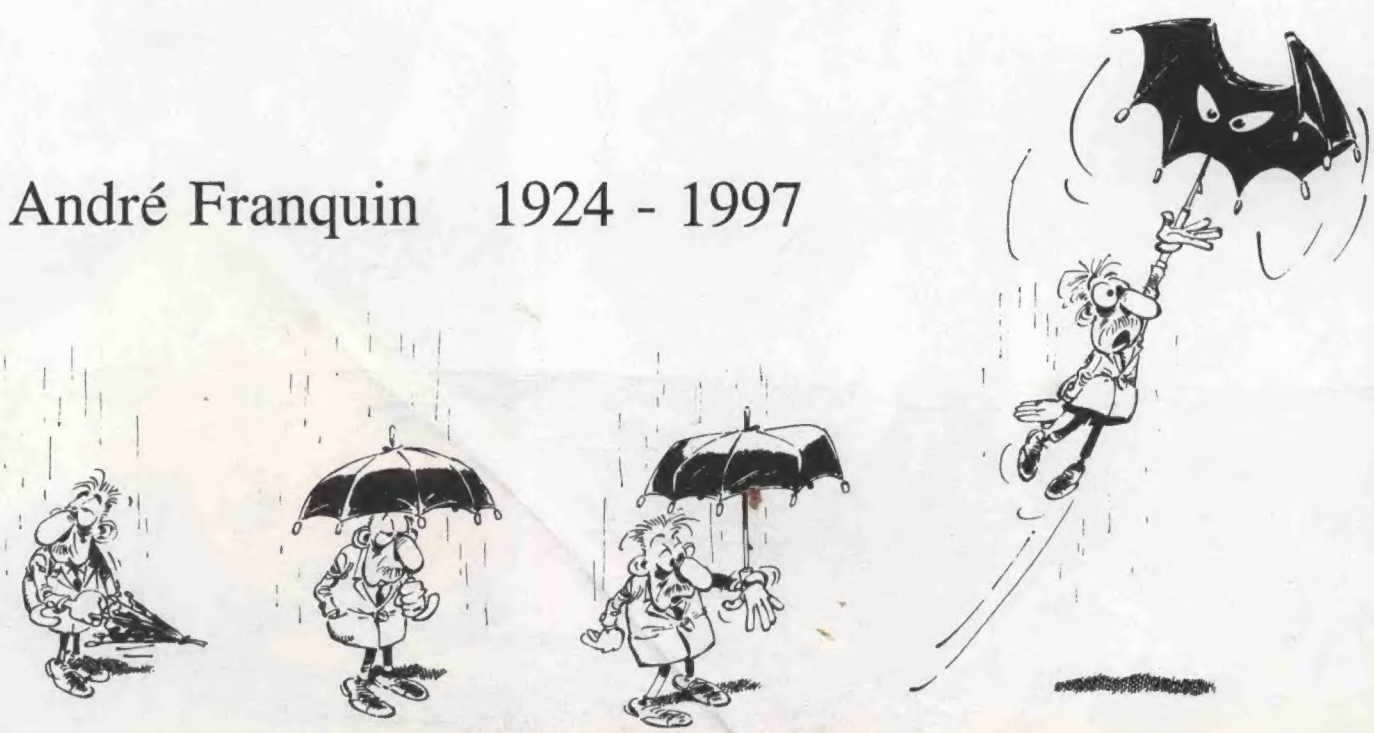

STRIP SCHRIFT

Prijs f6,95
Bfr.150

CARRY BRUGMAN
STEVEN DUPRÉ
SUSKE EN WISKE

296 – JAARGANG 29 NUMMER 9 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 3 februari
Expositie 'Honderden kaarten', een bonte mengeling nieuwjaarswensen van onder anderen Kamagurka, Marc Legendre, Marc Sleen, Paul Geerts, Willy Vandersteen, Hec Leemans, Herr Seele, Jan Bosschaert, Hergé, André Franquin, Yves Chaland, Merho, Evermeulen, Joost Swarte en Walthéry, Galerie Comic Art & Warehouse, St.Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32)(0)3-2342347.

t/m 7 februari
Expositie Jan Bosschaert, met tekeningen, schilderijen, boekomslagen, affiches en illustraties, Universiteitsbibliotheek K.U. Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, Leuven, België, info: (+32)(0)16-236434.

t/m 10 februari
Expositie 'Politiek in Prent 1996', de beste politieke tekeningen van het afgelopen jaar van 21 tekenaars, Statenpassage, Tweede Kamer der Staten-Generaal, Lange Poten 4, 's-Gravenhage, info: (+31)(0)70-3183040.

t/m 16 februari
Expositie 'Strip Zone', met werk van Don Lawrence, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31)(0)50-3111344.

t/m 2 maart
Expositie 'De geboorte van Blake en Mortimer, 50 jaar geleden', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 31 maart
Expositie 'De euro van de oudheid. Nieuw geld onder keizer Augustus', met als decor groot opgeblazen tekeningen uit de Alex-strips van Jacques Martin, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet, Rapenburg 28, Leiden, info: (+31)(0)71-5120748.

23 t/m 26 januari
Festival International de la Bande Dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)(0)5-45978656.

17 februari t/m 16 maart
Expositie 'Strip Zone', met werk van Ricky van Duuren, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31)(0)50-3111344.

28 februari t/m 3 augustus
Expositie 'Niet mooi, maar fel. Het oorlogstekenwerk van Frederiks', met onder andere politieke prenten uit de oorlogsjaren en de eerste jaren na de oorlog, Verzetsmuseum, Lekstraat 63, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6449797.

4 maart t/m 1 juni
Expositie 'Vervloekt ... maar natuurlijk: Dracula is 100 jaar!', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

9 maart
12e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097.

17 maart t/m 13 april
Expositie 'Strip Zone', met werk van Peter Pontiac, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31)(0)50-3111344.

22 en 23 maart
7ème Salon de la Bande Dessinée, Centre Culturel Longueil, Maisons-Laffite, Frankrijk, info: (+44)(0)1-34931281.

27 t/m 31 maart
Asterix on Ice, een ijsshow met Asterix, Obelix en al hun vrienden en vijanden op de schaats, Sportpaleis Ahoy', Zuiderparkweg 20, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4104204.

1 t/m 30 april
Expositie 'Gebouwd in verbeelding', ontwerpen en tekeningen van 14 striptekenaars voor het te bouwen Nederlands Stripmuseum, Het Centrum voor Stedebouw en Architectuur, Groningen, info: (+31)(0)50-3112046.

17 mei
5e Grote Stripbeurs van 's-Hertogenbosch, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)40-2521009.

26 t/m 31 mei
Festival International du Film Animation, Annecy, Frankrijk, info: (+33)(0)4-50574172.

29 mei t/m 1 juni
Festival International de la Bande Dessinée, Sierre, Zwitserland, info: (+41) 27-4559043.

3 juni t/m 28 september
Expositie 'Tarzan', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

29 juni
Stripfestijn Scheffersplein, Scheffersplein, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012.

30 september t/m 31 januari 1998
Expositie '50 jaar actualiteit doorheen twee stripseries: Buck Danny en Nero', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

11 en 12 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld, Breda, info: (+31)(0)76-5415990 (vanaf april!).

13 en 14 december
Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-428829.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits&Pieces

Pup

Ik weet het zeker. U weet niet wat het pup is. En da's maar goed ook. Anders werd u alleen maar nerveus. Want zonder pup zat Nederland namelijk zonder post. Pup is het Postzegel Uitgifte Programma. En daarin staat precies welke plakker er volgend jaar uitkomt. Zo ook in het pup '97. En wat zien we daar op 18 maart staan? Een postzegel in de stripserie! Niet zo maar een frankeerflip. Nee een echte zegel met Suske en Wiske erop. Ja, u leest het goed. Na de vaderlandse Bommel nu een heuse Belgische strippostzegel. In Nederland! Nou doen die Standaard-Belgen er altijd alles aan om zich ergens in te duwen. Maar dit is toch een wereldprestatie. Eerst tekenen ze KLM-vliegtuigen in de Sus-en-Wisstrip. Vervolgens blijkt Paul Geerts met KLM naar Peru gevlogen. Of was de volgorde precies andersom? Dan weer maken ze 'Het Delta-duel' en blijken ze opeens aanwezig bij de opening van de Oosterscheldewerken. En als er een VOC-schip klaar is verschijnt er ook een Suske en Wiske. Toeval?

Hoezo commercie in de strip? In België is nu eenmaal alles te koop. Als magistraten en ander overheidsvolk al te koop is, waarom zou dan iets anders niet te koop zijn? En in Nederland zijn ze nu eenmaal tuk op geld. Zo hoorde ik ooit van een oud-Stripschap-voorzitter dat uitgeverij Dupuis eens doodgewoon de vraag stelde of volgend jaar niet de Stripschapprijs in hun stal kon vallen. Uiteraard stond daar iets tegenover. Beetje sponsoren. Feestje hier. Partijtje daar. Maar eigenlijk vond men de vraag heel gewoon. Zo doe je dat in België.

Maar je koopt je toch niet in op een postzegel? Dat kan toch niet? Dat geloof ik echt niet. Wat is hier aan de hand? Nou, ik denk gewoon platvloerse marketing. Kinderen moeten postzegels sparen zegt Oom Han op Kindernet. Kinderen houden van Suske en Wiske. Dus krijgen ze een Suske-en-Wiskepostzegel. Simpel toch? Net zo als S&W in Artis de planeten showen. Bij AH melk drinken. Bij de sigarenboer op stapels liggen. Kortom overal je luchtruim vervuilen. En nu ook nog op Nederlandse brieven. Je zou toch van schrik gaan e-mailen met die Belgen.

Laten we het mooi uitgevoerde pup eens goed bekijken. Het heet 'In strip gevat'. Een kloek 32-pagina's tellend vierkleurenstripboekje waarin in recordtempo de hele stripgeschiedenis op een rij wordt gezet. In een zo hoog tempo dat de samenstellers systematisch de jaren vijftig tot tachtig afdoen als een periode waarin niets is gebeurd. In Amerika niet. Door de syndicaten. In Europa niet. Door de ontbrekende Belgen. In Nederland niet. Want daar ging Pep dood. En werd als gevolg van de oliecrisis samengevoegd met Sjors. Wie het snapt mag het zeggen.

Er wordt lang uitgeweid over de groep rond Tante Leny. Maar Marten Toonder moet het doen met de constatering dat 'ook na de oorlog de studio bleef bestaan'. Terwijl er net een hele postplakker van Bommel verschenen is. Verder wordt onder de Nederlandse krantenstrip ook het gebied 'Vlaanderen' behandeld. 'Waarbij vooral de onderhoudende lolbroekerij van Lambiek uitstekend aansloot op de Vlaamse en Zuid-Nederlandse volksgeest'. Hier krijg je toch een Sport-7-gevoel van. Dit doe je een lezer toch niet aan? Door het hele boekje heen lijkt het wel alsof de strip in België begonnen is. En da's niet waar.

'Europa maakte pas halverwege de jaren twintig op grote schaal kennis met het stripverhaal toen de Belgische krant Le Vingtième Siècle een wekelijkse kinderbijlage begon en aan de illustrator Hergé vroeg om een strip te maken'. Lariekoek. Frankrijk in 1880, Engeland, Nederland en Italië deden ook van alles in die tijd. Ik heb het gewoon uit het Stripleksikon der Lage Landen van Kousemaker. Toevallig dezelfde die dit boekje samenstelde. Samen met Snoodijk. Maar volop gaan de zegeningen van de weekbladen Kuifje en Robbedoes de keel van de Nederlandse postzegelstripper in. Nou, dat is net even teveel België. Want in Frankrijk is er toch ook wel wat gebeurd. Maar nee, niets daarover. Of het moet zijn dat onder het kopje 'Taboe en Traditie, Strips voor Volwassenen' Olivier Blunder en Asterix worden genoemd als illustere voorbeelden. En zo zijn er nog vele 'lange halen, gauw thuis'-beschrijvingen. Zelfs de notendop wordt door de auteurs nog beschouwt als een badkuip.

De slotzin is allestergend. 'En nu stripfiguren in onder andere België en Nederland zelfs op postzegels verschijnen, bereiken ze meer lezers dan ooit'. Volgens mij was het andersom. Ze hadden juist stripfiguren op die plakkers gezet om de kinderen te bereiken!

Van dit soort ongein wordt je toch gek? Of niet soms?

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 29 januari 1997 nummer 9 (296)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Paul Chadwick, Michel Clessens, Annick Geenen, Johan Ligger, Gert Meesters, Jeroen Mirck, Hans Moors, Michel Nadorp, Pieter van Oudheusden, Hans Pols, Stefan Rutten, Bob Schreck, Peter de Smet, Jan van der Steen, Jan-Willem Swane, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman, Rogier van Winden, Karin van Wylick

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: 75464.2224@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ62,50 / Bfr.1250
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Carry Brugman & Hanneke Bons (inkleuring)

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Het eerste nummer van het nieuwe jaar. Normaal gesproken een prima gelegenheid om vooruit te kijken, plannen te maken en goede voornemens bekend te maken. Zo niet dit jaar. De omstandigheden vereisen een terugblik.
Op 5 januari zijn namelijk twee mannen overleden wier werk toonaangevend is geweest voor het medium strip. 's Ochtends overleed André Franquin aan de gevolgen van een hartkwaal. Zijn tekenstijl en gevoel voor humor waren een voorbeeld voor vele stripmakers. Geen stripverzameling is compleet zonder zijn Zwartkijken, Robbedoes en Guust Flater.
's Middags overleed Frans Piët aan een hersenbloeding. Hij zal vooral in de herinnering blijven als de geestelijk vader van Sjors van de Rebellenclub, waarin Sjors – Nederlands eerste èchte stripheld – de hoofdrol speelde. Piët stond aan de wieg van onze stripcultuur. Zijn betekenis is evident. Toch een kleine vooruitblik: het werk van Franquin en Piët zal altijd gekoesterd worden door een groot aantal lezers. Hun namen blijven op ieders lip. Stripschrift zal binnenkort in gepaste mate terugkomen op beide stripmakers. En daarbij uitgebreid terugblikken op hun werk natuurlijk ...

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **CARRY BRUGMAN** Harry Wibier
8 **INLEIDING STRIP** Olav Beemer
9 **CONCRETE** Paul Chadwick
13 **DE WETTEN VAN DE LIEFDE** Hans Pols
14 **STEVEN DUPRÉ** Harry Wibier
18 **SUSKE EN WISKE** Jan van der Steen
20 **BOEKEN**
27 **VIDEO**
28 **ACTUALITEITEN**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

CARRY BRUGMAN

De serie *De partners* is al twintig jaar een vertrouwde verschijning in de Nederlandse stripcultuur. Maar dat zal niet lang meer duren. Bij uitgeverij Big Balloon is om commerciële redenen niet langer behoefte aan de serie en tekenaar Carry Brugman heeft de laatste plaat van de reeks getekend. Inmiddels werkt hij aan hele andere dingen. Onder andere voor *Tina* en *Donald Duck*. Een prima aanleiding om één en ander eens op een rijtje te zetten.

door
HARRY WIBIER

Het is het najaar van 1996 en op de eettafel in de woonkamer van Brugman liggen de eerste platen van *Moordvalken*, het vijftiende en laatste verhaal van *De partners*. 'Op het moment wordt dit verhaal van *De partners*' ingekleurd en het komt binnenkort in *Sjosji*. Valken spelen een belangrijke rol en het scenario is wederom van **Jacques Post**. Dat is niet altijd zo geweest. In het begin schreef **Dick Matena** de verhalen. (De eerste vijf albums onder het pseudoniem **Dick Richards**. Red.) Dat is zo gekomen in de tijd dat ik met *De partners* begon, toen *Pep* en *Sjors* werden samengevoegd. Ik werkte oorspronkelijk samen met **Andries Brandt**, maar hij maakte enkel cartoonverhalen en voor een Partnersavontuur zou hij zich heel goed moeten documenteren. Dat zag hij niet zitten. Daarom moest er een andere scenarist worden gezocht, want schrijven was iets waar ik me toen niet aan wilde wagen. Uiteindelijk stelde **Martin Lodewijk** Dick Matena voor en hij is het geworden. Dat ging de eerste albums naar tevredenheid. Toen liepen onze wegen uiteen. Dick werkte aan verhalen voor *Heavy Metal*. Die vond ik erg hard. Hij ging een kant op die ik niet zo zag zitten. Hij maakte van Danny een grimmige cynicus met harde trekken. Zeker in de delen zeven en acht, *De huurlingen* en *De zonnesekte*. Dat gaf wat wrijvingen waarop Dick het voor gezien hield. Jacques Post werd zijn opvolger. *Dubbelspel* was zijn eerste scenario. Jacques heeft de humor weer teruggebracht in *De partners*.'

***Boven*, Plaat uit *De partners, Moordvalken*. Niet echt lekker, zo'n valk bovenop je.**

***Links*, Truck door iemand benen; behoorlijk experimenteel, *De partners, Dubbelspel*.**

Tekenstijl

Als Brugman wordt gevraagd of hij binnen de serie persoonlijke favorieten heeft, vertelt hij dat *Dubbelspel* een speciaal plekje in zijn hart heeft. 'Dit album was een experiment. Daarin heb ik gekeken hoe ver ik kon gaan en wat ik kon. De achtergronden zijn bijna filmisch. Ze vervagen. Daarnaast heb ik de karakters meer laten acteren. Ook heb ik geprobeerd er meer close-ups en details in aan te brengen. Zo is er een plaatje waarop je tussen de benen van iemand door een truck ziet aan komen. Dat was voor mij destijds behoorlijk experimenteel. Uiteindelijk is het een erg druk verhaal geworden en daardoor ben ik dat soort dingen minder gaan toepas-

De Partners met pensioen

sen. Vooral sinds deel dertien, *De Sjih*. In dat album ben ik – op verzoek van de redactie – mijn stijl grondig gaan veranderen. Hij is veel opener geworden. Ook laat ik veel meer details weg. Tegenwoordig ogen mijn platen veel simpeler dan vroeger.' Maar desondanks blijft Brugman nog steeds veel tijd in zijn pagina's stoppen. 'In een week tijd maak ik er anderhalf. Als het vlot gaat twee.' 'En dat zijn werkweken van veertig uur,' voegt hij eraan toe.

Nu Brugman niet meer aan *De partners* werkt, kan hij nog minder priegelen op details dan vroeger – hoe graag hij dat ook doet. 'Ik ben nu bezig met korte verhalen voor *Tina* en voor dat blad moet het echt heel simpel. Soms zijn er helemaal geen achtergronden. De eerste situatie geef ik aan in een overzichtsplaat en in de volgende plaatjes zie je daar dan nog maar heel weinig van terug.'

Einde

Het was niet de keus van Brugman om met *De partners* te stoppen en toen hij aan het jongste verhaal begon wist hij nog niet dat het het laatste zou worden. Toch is hij minder rouwig om de afloop van de serie dan je zou verwachten. 'Ik maakte de serie al twintig jaar en kreeg een soort vervlakking. De karakters van Danny MacDonald en de Gravin waren volledig uitgewerkt. Ik had eruit gehaald wat erin zat. Maar ik had er graag zelf een punt achter gezet en dat is nu voor me gedaan. Dat is niet leuk.

Op zich was het wel spannend om het verhaal met die valken te maken. Ik wist niets van die vogels en daarom moest ik me uitgebreid oriënteren. Ik heb een valkenier in Arnhem gebeld en hem uitgelegd wat ik wilde. Hij heeft me uitgenodigd en me uitgelegd dat slechtvalken nooit mensen zullen aanvallen. Voor het verhaal was dat echter noodzakelijk. Ik heb veel foto's van de valken genomen. Zo kwam ik te weten hoe ze er precies uitzien en hoe ze bewegen. Ook heb ik een videoband over valken geleend. Ik heb zelfs bestudeerd hoe je een valk een kapje om moet doen. Dat gaat op een hele speciale manier. Met de mond. Want zo'n valk zit op je arm en dan kun je niet je beide handen gebruiken.

De eerste keer dat ik een slechtvalk zag was ik erg onder de indruk. Hij ging behoorlijk tekeer toen ik in zijn buurt kwam, want hij had het niet op vreemden. Ik kreeg ontzag voor die vogel; slechtvalken hebben een spanwijdte van anderhalve meter. Het lijkt me niet plezierig om zo'n beest bovenop je te krijgen. Door die vogels ben ik met veel enthousiasme aan het verhaal begonnen. Toen ik eenmaal hoorde dat dit het laatste verhaal zou worden, werd dat enthousiasme natuurlijk een stuk minder. Maar dat neemt niet weg dat ik zoals altijd mijn uiterste best heb gedaan om zo mooi mogelijke pagina's te maken.'

FOTO ALEXANDRA VERBURG

Eind 1994 is het verhaal afgekomen. Brugman had er anderhalf jaar aan gewerkt, dat is een half jaar langer dan hij gemiddeld voor de andere delen nodig had. Vervolgens heeft zijn werk bijna twee jaar op de plank gelegen voor het werd ingekleurd en geletterd voor publicatie in *Sjosji*'.

'Ik denk niet dat Big Balloon dit avontuur nog in albumvorm zal uitbrengen,' zegt Brugman. 'Wel zit ik er soms over te denken om, als dat mogelijk is, *Moordvalken* in eigen beheer uit te geven. Dat is financieel natuurlijk moeilijk op te brengen, maar ik wil

***Linksboven*, Schetsen van de figuur Martijn en zijn vrienden, voor een nooit gepubliceerde schoolstrip.**

***Links*, *Suzanne, Au pair in Frankrijk* voor *Tina*.**

JAL IK JE EVEN NAAR SCHOOL BRENGEN, MARTIJN?
NEE PA. DOE MAAR NIET! JE WEET HOE ONZE LERAAR HANDVAARDIGHEID OVER AUTO'S DENKT!
JOOST HEEFT ZICH WEL LATEN BRENGEN... STOM! STOM! STOM!
HEEE, WAT MOET DAT!
IDIOOT! EEN LERAAR HOORT HET GOEDE VOORBEELD TE GEVEN!
DAT DOE IK! JIJ VERGIFTIGT HET LEEFKLIMAAT VOOR JE KINDEREN MET STINKENDE UITLAATGASSEN!
KOM MEE, JOOST!
DAAR HEB JE ONZE BEELDSCHONE EIKELIEN VAN NEDERLANDS!
DAG MEVROUW. MOOI WEER, HÈ!
NEE SCHATJE, HIJ ZEI NIET MOOI TEGEN JOU!
HECTOR IS NIET ZO DOOF ALS ANDERS... LIJKT ME!
HIJ HEEFT OORDRUPPELS GEHAD VAN DE DIERENARTS!
NEE HECTOR, HIJ ZEI NIET DOOD, HIJ ZEI DOOF!
RINKEL DE
OE!! DE SCHEIKUNDELES IS AL BEGONNEN! WE MOETEN OPSCHIETEN!
KINKEL
BAM

lijk heb ik nooit echt over afsluiting nagedacht. Zoals gezegd: ik zou het al mooi vinden als we de vijftien albums halen.'

Omschakeling

Tegenwoordig tekent Brugman korte verhalen voor het meisjesblad *Tina*. 'Dat doe ik met veel plezier, vooral omdat het zo anders is dan alles wat ik tot nu toe gedaan heb. Het is óók realistisch, maar toch is er veel verschil. Je moet op een andere manier met close-ups werken. En vroeger tekende ik veel auto's, maar nu moet ik daar heel matig in zijn. Tegenwoordig wordt mijn werk door meisjes gelezen en vroeger waren dat jongens. Ik teken nu ook veel meer meisjes. Dat is een uitdaging. Bovendien werk ik nu samen met een heleboel verschillende scenaristen. Het is een hele omschakeling.

Zo heb ik mijn dochter, die net wat ouder is dan de gemiddelde Tinalezeres, vaak gevraagd wat zij leuke kleding en haardracht vond, want de Gravin heeft natuurlijk hele andere kleding dan een meisje van veertien jaar. Mijn dochter heeft me goed geholpen. Ook lees ik bladen als *Yes* en *Tina* om een beetje bij te blijven op dat gebied. Ik wil graag dat mijn verhalen een beetje bij de tijd

Pagina van de schoolstrip voor Malmberg, op tekst van Patty Klein. Idee: normale kinderen proberen wanhopig op een normale manier les te krijgen van uiterst gestoorde leraren.

ook niet anders dan dat Tracy (de vrouw met wie James Bond trouwt in *On Her Majesty's Secret Service*, gespeeld door 'Wreker' **Diana Rigg**. Red.) direct na het huwelijk werd vermoord. En ik denk niet dat je de serie een happy end moet geven. Dat ligt niet in het karakter van *De partners*. Maar eigen-

graag de serie afronden. Ik heb de indruk dat er heel veel lezers zijn die dat zullen waarderen.'

Moordvalken is nooit als afsluiting van de reeks bedoeld. Als Brugman naar een mogelijke afronding wordt gevraagd blijkt duidelijk dat hij daar nog niet over heeft nagedacht.

'Op zich zou ik vijftien albums al als een mooi afgerond geheel zien. Als er een echt einde zou moeten komen zal de Gravin daarin wellicht trouwen, maar dan in ieder geval niet met Danny MacDonald. Dat zie je ook in *James Bond*; als je figuren met elkaar laat trouwen tast je hun wezen aan. Het kon dan

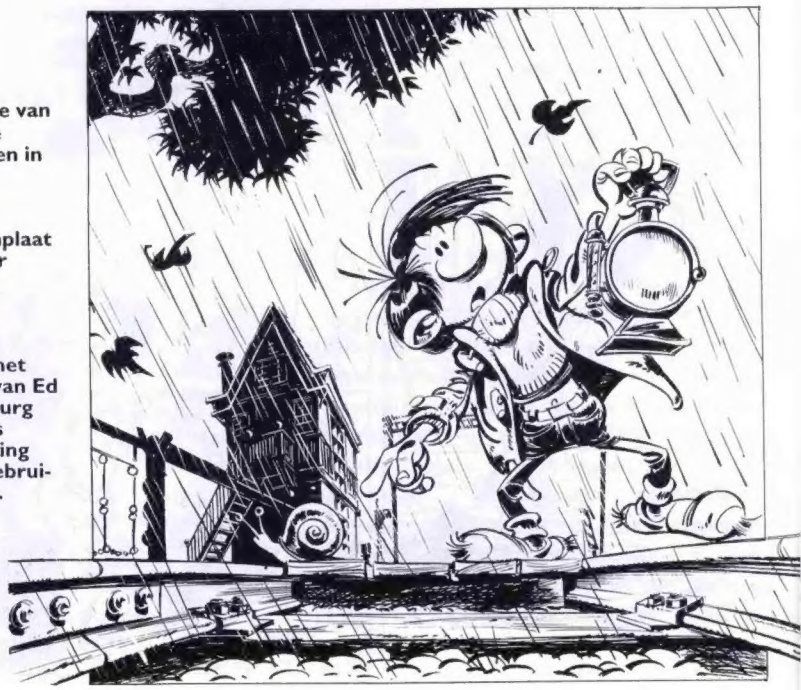

***Links*, Het kapje van de valk met de mond dichtdoen in *De partners, Moordvalken*.**

***Rechts*, Middenplaat van Guust voor *Sjors*, 1972.**

***Uiterst rechts*, Schetspagina *Donald Duck* met commentaar van Ed van Schuijlenburg van Duck: 'Iets andere omgeving dan te doen gebruikelijk in Duck'.**

MERKWAARDIG, EEN UITNODIGING VOOR EEN MUSEUM. DAT LAG ER VANMIDDAG NIET!
IK HEB ALLES DOORZOCHT; HIER IS NIETS MEER. LATEN WE GAAN. HET IS HIER EEN BEETJE SPOOKY!

Voor de *Jules en Ollie*-reeks gemaakte *TamTam in Rotterdam*.

zijn en niet lijken op die Engelse kostschoolmeisjesverhalen. Tot nu toe heb ik er nog geen commentaar op gekregen ...

Ik heb ook een stedenstrip uit de gesponsorde *Jules en Ollie*-reeks van KBU gemaakt, *TamTam in Rotterdam*. Ook dat was weer iets heel anders dan ik gewend was. Alles moest veel sneller. Ik vertelde je net dat ik voor *De partners* anderhalve pagina per week maakte. Voor deze strip moest ik er vier maken. Maar dat is voor mij een eenmalig project geweest.

Naast mijn werk voor *Tina* maak ik tegenwoordig ook verhalen voor *Donald Duck*. Ik heb in het begin van mijn loopbaan een jaar redactioneel werk gedaan voor het tijdschrift *Sjors*. In die tijd tekende ik de middenplaten met figuren van onder anderen **André Franquin** en **Jean Roba**. Zo heb ik verschillende stijlen leren kopiëren. Met die handigheid ben ik ook in het Duckavontuur gedoken. Maar de redactie is daar ontzettend kritisch. Er wordt vreselijk veel gewikt en gewogen. Ook dat heb ik als een uitdaging gezien. Ik werk nu aan mijn derde verhaaltje. De eerste twee telden ongeveer acht pagina's en dit verhaal heeft een lengte van vier pagina's.'

Drie dimensies

'Ik maak nu Donald- en Dagobertfiguren en daar moet ik ook mijn bijfiguren op afstemmen. Dat was in het begin best moeilijk. Vanuit de redactie kreeg ik de kritiek dat de bijfiguren niet pasten in de sfeer van het verhaal.'

Brugman heeft het niet zo op van die honden die je als bijfiguren in de verhalen van **Carl Barks** ziet. De Deense Duckverhalen ziet hij eerder als een voorbeeld dan de klassiekers van Barks. De sfeer van de Deense verhalen spreekt hem meer aan.

'Je moet natuurlijk binnen de hele strenge regels van Disney blijven, maar binnen de voorschriften is wel heel veel mogelijk. Het is overigens helemaal niet zo simpel om een Duck te tekenen als je in eerste instantie denkt. Als je er eenmaal mee bezig bent blijkt het dondersmoeilijk. Je moet voelen hoe het figuurtje loopt en beweegt; het moet iets eigens van je worden.'

Brugman weet zich nog goed te herinneren dat van één van zijn eerste stripfiguren – **Joris Jofel** – een vijf meter grote pop werd gemaakt. Hij had een maand nodig om het driedimensionale hoofd te maken. Iets dergelijks ervaart hij nu ook bij zijn werk voor *Donald Duck*. 'Je bent gewend om tweedimensionaal te werken. Het is moeilijk om die ruimtelijke overstap te maken. Ondanks dat je weet hoe hij eruit ziet is het nog heel moeilijk om dat op papier te zetten. Nu moet ik om goed werk af te leveren Duck van alle kanten in mijn hoofd krijgen. Dat heeft tijd nodig, maar het lukt me al aardig vind ikzelf. Alleen krijg ik af en toe het commentaar dat ik de strips te realistisch wil maken. Die neiging zit er toch bij mij in ...'

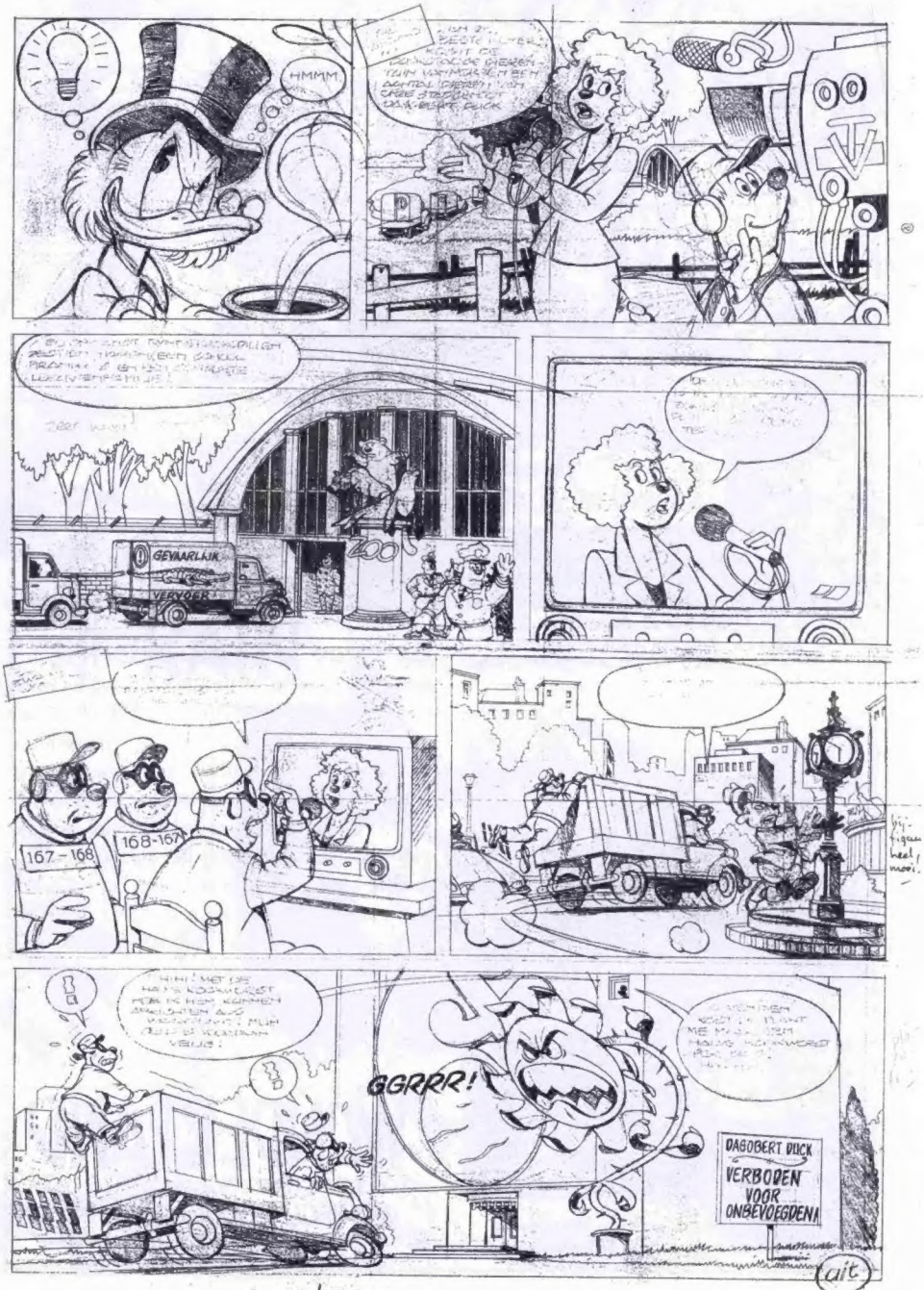

The Tucht College
Script: Patty Klein
Drawings: Carry
TODAY WE WILL HAVE THE FIRST LESSON FROM OUR NEW ENGLISH TEACHER, MARTIJN!
I HOPE HE IS NOT TOO STRICT WITH US!
COME ON, WILLY! YOU HAVE TO GO TO SCHOOL!
I DARE NOT! I'M AFRAID!
TODAY MY HUSBAND HAS TO GIVE HIS FIRST LESSONS AT THE TUCHT-COLLEGE... BUT HE IS RATHER TIMID!
TUCHT COLLEGE? THAT'S OUR SCHOOL! THEN HE MUST BE OUR NEW ENGLISH TEACHER!
PLEASED TO MEET YOU, SIR! I AM MARTIJN AND THIS IS MY FRIEND MIRTE
YOU DON'T LOOK SO SCARY AT ALL... RATHER NORMAL
YOU SEE? NOW YOU GO WITH THESE FRIENDLY PEOPLE TO SCHOOL! THEY WILL SHOW YOU THE WAY!
LITTER
THIS IS OUR CLASS-ROOM.
IT'S SO BIG! THEY ARE ALL LOOKING AT ME! HOW CREEPY!
WAIT, I WILL ARRANGE SOMETHING...
you don't have to be crazy to work here, but it sure helps!
AND SO:
OUR NEW TEACHER IS A LITTLE SHY!
LATER:
YOU SEE, EVERYTHING WENT WELL!
INDEED! IT WAS NOT SCARY AT ALL! I AM SO RELIEVED!
HERE IS THE TEACHERS ROOM, WHERE YOU CAN GREET YOUR NEW COLLEAGUES...
YOU THINK THAT WAS A GOOD IDEA, MARTIJN?
I KNOW WE HAVE A LOAD OF CRAZY TEACHERS... BUT HE HAS TO GET USED TO THEM, MIRTE!
EEEK!
I DID SUCH A NICE NEW CHEMISTRY-TEST!
WATCH IT! SUGER IS POIGON!

Op verzoek van Malmberg veranderden Patty en Carry de oorspronkelijke strip *Het Wethouder Tucht-college* voor het tijdschrift *Hello You* tot Engelstalige one-shots. Mirte nam de plaats in van Martijns vriendje Joost. Ook over deze versie was Malmberg niet tevreden.

Sfeervol reclamewerk met de Venus van Botticelli, Neptunus en het Scheepvaartmuseum.

Naam

Los van alle inhoudelijk aspecten is er nog een groot verschil tussen het nieuwe en oude werk van Brugman: zijn naam staat minder prominent (of helemaal niet) bij zijn huidige werk. De tekenaar heeft daar geen moeite mee. 'Ik heb jarenlang meegedraaid in het circuit en op den duur heb ik daar afstand van genomen. Ik begon het minder interessant te vinden en ben me meer in het werk zelf gaan verdiepen. Zo'n dag met fans was natuurlijk leuk, zeker omdat ze specifiek mijn werk mooi vonden. Het streelde mijn ijdelheid, maar het was niet waar het voor mij werkelijk om draaide.

Even houdt Brugman stil. Dan zegt hij dat het gesprek nu wat filosofisch dreigt te worden.

'Je bent in het begin heel erg bezig om ervoor te zorgen dat je er bent, dat je meetelt en je verhalen gelezen worden. Ik zette er veel voor opzij en dat was merkbaar binnen mijn gezin. Nu ik wat ouder ben vind ik dat allemaal niet meer zo belangrijk – zeker nu *De partners* is stopgezet.

Natuurlijk wil ik verder gaan met het tekenen van strips, want dat is een deel van mij waar ik niet zonder kan. Ik wil vakman zijn, en ik heb mijn hele leven nodig om dat te worden, zo'n moeilijk vak is het. Het heeft zo veel facetten dat ik mezelf altijd kan verbeteren. Mijn opgave is nu om te versimpelen. Ik wil weten of ik met minder lijntjes hetzelfde of nog meer kan vertellen. Ik werk veel met beeldregie om mijn werk te verdiepen. En lichtval. Dat soort dingen allemaal ...'

CONCRETE

door Olav Beemer

Drie jaar geleden kreeg de redactie van *Stripschrift* – door een gelukkige samenloop van omstandigheden – de rechten in handen voor publicatie van een aantal korte verhalen van bekende tekenaars uit de Dark Horse-stal. Het ging onder anderen om John Byrne, Frank Miller, Paul Chadwick, Arthur Adams, Dave Gibbons **en** Mike Mignola. **In nummer 276 (december 1994) publiceerden we reeds de strips *Hellboy* (Byrne/Mignola) en *Monkeyman en O'Brien* (Adams), in nummer 291 (juli 1996) *Martha Washington* (Miller/Gibbons) en in nummer 292 (september 1996) *Sin City* (Miller). Deze keer begint op de pagina hiernaast een strip van Paul Chadwick, maar eerst even een korte introductie van de maker ...**

Paul Chadwick

Toen uitgeverij Dark Horse Comics in 1986 met het uitgeven van comics begon, was tekenaar/schrijver Paul Chadwick **er reeds bij met zijn creatie die naar de naam Concrete luistert. Chadwick onderscheidt zich met dit hoofdpersonage en het soort verhalen dat hij schrijft, van het gros der schrijvers, aangezien hij nimmer de nadruk op actie en geweld legt. Milieu-problematiek, filosofische gedachtenkronkels en moralistische ideeën zijn het personage Concrete niet vreemd en Chadwick heeft sinds Concrete's eerste verschijning meerdere mini-series over dit betonnen wezen op de markt gebracht. Zeker voor de lezers die genoeg hebben gehad van het standaard superheldenwerk is Chadwicks werk een verademing om te lezen en om naar te kijken.**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

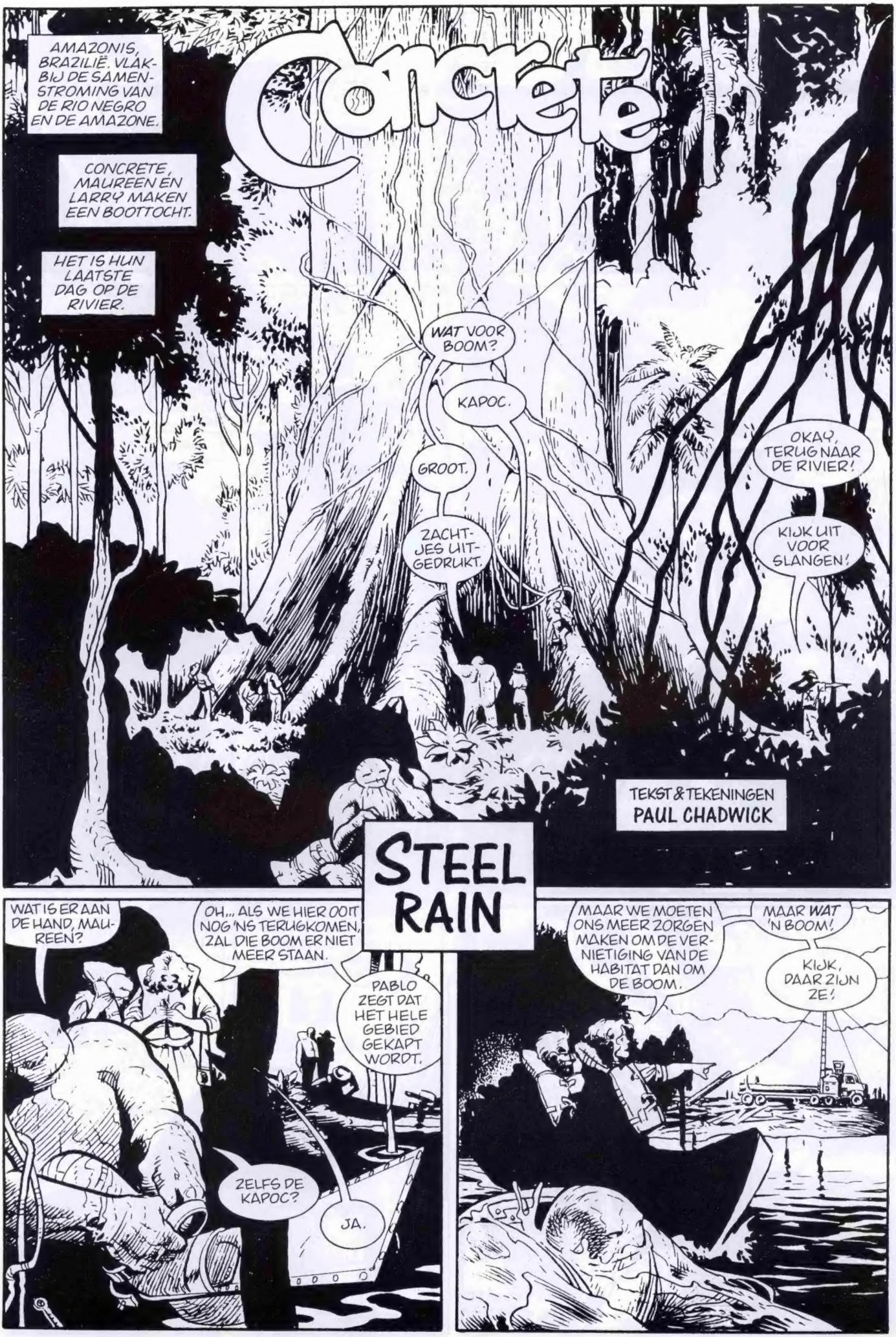
Concrete
AMAZONIS, BRAZILIË. VLAK-BIJ DE SAMEN-STROMING VAN DE RIO NEGRO EN DE AMAZONE.
CONCRETE, MAUREEN EN LARRY MAKEN EEN BOOTTOCHT.
HET IS HUN LAATSTE DAG OP DE RIVIER.
WAT VOOR BOOM?
KAPOC.
GROOT.
ZACHT-JES UIT-GEDRUKT.
OKAY, TERUG NAAR DE RIVIER!
KIJK UIT VOOR SLANGEN!
TEKST & TEKENINGEN
PAUL CHADWICK
STEEL RAIN
WAT IS ER AAN DE HAND, MAU-REEN?
OH... ALS WE HIER OOIT NOG 'NS TERUGKOMEN, ZAL DIE BOOM ER NIET MEER STAAN.
PABLO ZEGT DAT HET HELE GEBIED GEKAPT WORDT.
ZELFS DE KAPOC?
JA.
MAAR WE MOETEN ONS MEER ZORGEN MAKEN OM DE VER-NIETIGING VAN DE HABITAT DAN OM DE BOOM.
MAAR WAT 'N BOOM!
KIJK, DAAR ZIJN ZE!

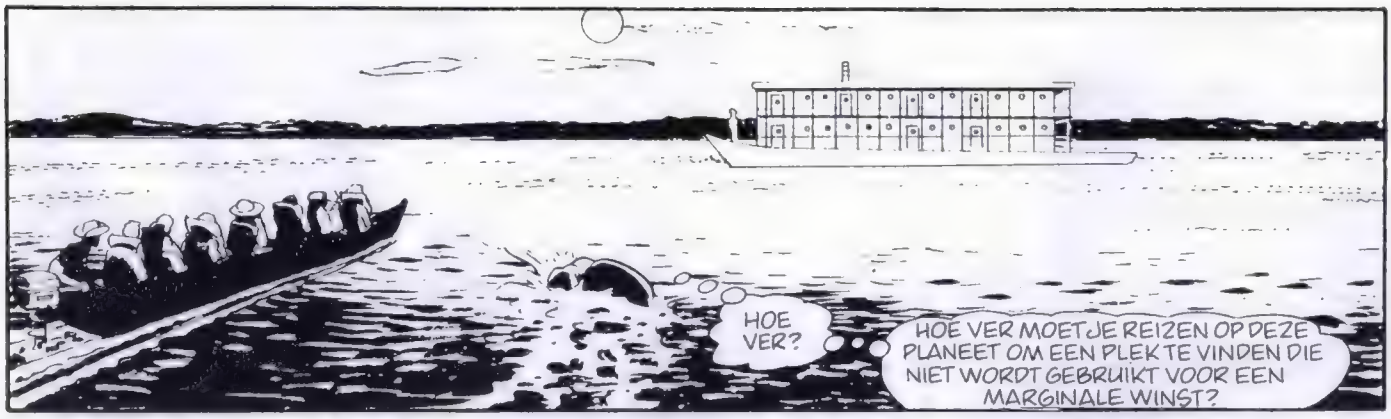
HOE VER?
HOE VER MOET JE REIZEN OP DEZE PLANEET OM EEN PLEK TE VINDEN DIE NIET WORDT GEBRUIKT VOOR EEN MARGINALE WINST?

EH, CONCRETE? NIET ZO DICHT BIJ DE RELING, OKAY? DE BOOT KANTELT.
OKAY, PABLO.
KIJK UIT, PIRANHA!

DAPPERE ZIELEN. ZOU IK HIER ZWEMMEN ALS IK MIJN ZACHTE HUID NOG HAD?
ZE ZEGGEN DAT DE PIRANHA'S JE HIER GEEN KWAAD DOEN.
MAAR DIE GROTE KATVIS... DE PIRAEBA...
BRRR...

MAAKTEN ZE 'N GRAPJE TOEN ZE ZEIDEN DAT EEN DODE PIRAEBA MET 'N MENSENARM IN Z'N BEK WAS AANGESPOELD?

HET TREKT JE ONDER WATER TOTDAT JE STIKT EN EET JE LATER OP, ZEGT MEN.
STRAKS MOET IK NOG INGRIJPEN...
NEE, ZE HOUDEN AL OP.

MAAR ALS 'N PIRAEBA IEMAND GRIJPT, HEEFT HIJ HET RECHT AAN ZIJN KANT. WIJ ZIJN HIER DE INDRINGERS.
RECHTEN VOOR VISSEN. IK PRAAT DE LAATSTE TIJD WEL ERG VEEL MET BIOCENTRISCHE MENSEN...
ALS ZIJ HIER WAREN, HADDEN ZIJ ZICHZELF AL AAN DE KAPOCBOOM GEKETEND.

IK ZOU HET KAPPEN KUNNEN TEGENHOUDEN
WE ZIJN BUITENLANDERS. ALS IK WORD GEPAKT KAN 'T NOG LASTIG WORDEN VOOR LARRY EN MAUREEN, AL KAN GEEN GEVANGENIS ME VASTHOUDEN.
NATUURLIJK ZIJN WE BINNEN 2 DAGEN WEER TERUG IN L.A.
HMM. ZOU IEMAND ANDERS DE SCHULD KRIJGEN?
NOU JA, WIE BEN IK- DE RIJKE GRINGO- OM HIER TE VERTELLEN HOE ZE MET HUN ECO-SYSTEEM MOETEN LEVEN?
EN ALS ZE NU NIETS OMHAKKEN, DOEN ZE HET WEL LATER.
ER ZIJN MILJOENEN REDENEN OM HET NIET TE DOEN.
EEN, TWEE, DRIE... ZE WORDEN NIET WAKKER... VIER...
„EENENVIJFTIG... RUSTIG... TWEEËNVIJFTIG...
„NEGENTIG...
„HONDERD!!

HET ONTBIJT IS KLAAR.
AH, JE ZIT HIER. IK VROEG ME AL AF WAT JE VANNACHT AAN HET DOEN WAS.
EN IK DACHT DAT IK ZACHTJES DEED. HEB JE ME VAN DE BOOT AF ZIEN GAAN?
NEE... WAT GING JE DOEN?
DE HOUTHAKKERSWAGEN?
SHHT.
DUURDE EVEN. DAT DING HAD TIEN WIELEN.
NEGEN DRIJVEN NU IN DE RIVIER... EN WORDEN VAST OPGEPIKT DOOR CABOCLOS DIE ER ZEKER WEL IETS NUTTIGS MEE KUNNEN DOEN.
EN DE TIENDE?
DIE... VERSTUURT EEN BERICHT OVER EEN BOOM.
JE HEBT DE KAPOC GERED!
WELLICHT.
NIET ZONDER TWIJFELS, PRAKTISCH EN ETHISCH.
MAAR ZO ZIT JIJ IN ELKAAR.
NEE, IK DENK ER ALS VERLAMD DE HELE NACHT OVER NA.
MAAR DEZE KEER DUG NIET EN DAT DOET ME GOED.
LUISTER TOCH EENS NAAR DAT GE-LUIDJE...
EINDE
VERTALING: OLAV BEEMER • LETTERING RUDY VROOMAN

door
HANS POLS

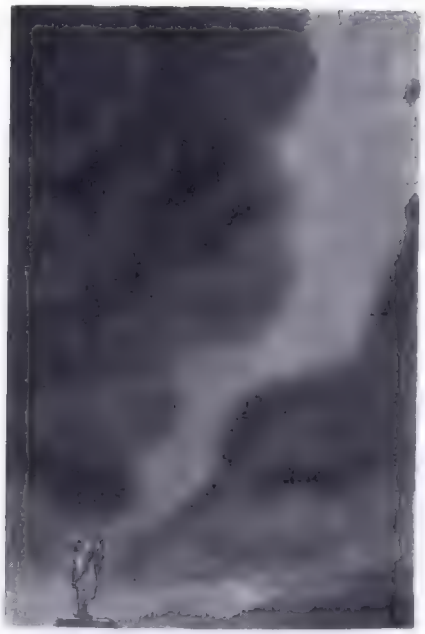

Laura Esquivel **(Mexico 1950) debuteerde in 1989 met de culinaire roman** *Rode rozen en tortilla's*. **Deze wereldwijde bestseller werd succesvol verfilmd als** *Como agua para chocolate*. **Ook voor haar nieuwe roman heeft Esquivel een bijzondere vorm gekozen. Ditmaal zijn er geen recepten geïntegreerd in het verhaal maar strippagina's en geluidsfragmenten.**

Voor de strippagina's was **Miguelanxo Prado** verantwoordelijk, de meermalen bekroonde auteur van onder meer *Kronieken van de onlogica* en *Krijtlijn*. De geschilderde pagina's zijn gemaakt in een stijl die Prado ook gebruikte voor *Krijtlijn* en sommige, bijna impressionistische pagina's doen denken aan de kleurenstrips van **Lorenzo Mattotti**.

De cd bevat fragmenten uit opera's van **Giacomo Puccini** en stukken volksmuziek.

Laura Esquivel heeft geprobeerd om een interactieve roman te schrijven. De romangedeelten, strippagina's en geluidsfragmenten vullen elkaar aan en moeten bij het lezen een geheel vormen. In een handleiding die voorafgaat aan de tekst van haar roman verduidelijkt Laura Esquivel waarom ze voor deze vorm heeft gekozen. Muziek vormt een onderdeel van de plot van *De wetten van de liefde* omdat, volgens haar, muziek niet alleen in staat is om andere bewustzijnstoestanden op te roepen, maar ook om de ziel door elkaar te schudden, waardoor het geheugen aan het werk wordt gezet. De muziek zorgt er in *De wetten van de liefde* voor dat de personages stukken uit hun vorige levens opnieuw beleven. Om te bewerkstelligen dat de lezers van haar roman hetzelfde zouden horen en zien als haar personages heeft Esquivel de tekstbeelden afgewisseld met beeld- en geluidsfragmenten.

De wetten van de liefde is een merkwaardig verhaal. Het is een dramatisch liefdesverhaal, het is science fiction en het heeft een sterk mystieke inslag. Alles draait in dit boek om de reïncarnatiegedachte, Azucena is hier zelfs beroepsmatig mee bezig. Telkens weer keren de geesten van Rodrigo, Azucena, Citlali en Isabel in een ander leven terug en telkens spelen zij hun rollen in een eeuwigdurend spel van liefde, passie en dood.

Deze geesten leven in een huis dat is gebouwd op de ruïnes van een Azteekse liefdestempel. Het huis wordt in 1985 verwoest door een aardbeving en de geesten ontsnappen. Rodrigo en Azucena worden minnaars, maar Isabel, die het tot presidente gebracht heeft, verbant Rodrigo als een samenzweerder naar een andere planeet, dezelfde Isabel die in een ander leven Azucena's kind gedood heeft.

Het zal uiteindelijk tot een confrontatie komen tussen de twee vrouwen, die voor de hele mensheid van groot belang zal blijken te zijn.

Azucena roept beelden uit haar vorige levens op door naar muziek te luisteren, iets dat eigenlijk verboden is in de eeuw waarin zij leeft. Op deze momenten stopt de tekst en worden de beeldfragmenten ingelast. De tekst op deze pagina's is de tekst van de muziekfragmenten op de cd. Het is de bedoeling dat de lezer de beelden bekijkt en tegelijkertijd naar de muziek luistert. Wat Azucena en de lezer gezien hebben wordt in het volgende tekstgedeelte geanalyseerd, waarna het verhaal wordt voortgezet. Stukjes van de puzzel, die vorige levens van Azucena zijn, worden op die manier in elkaar gepast.

Deze manier van vertellen leverde een interessant experiment op. Vooral de finale is indrukwekkend. Juist in dit gedeelte waarbij de beelden niet vertellend zijn, komt de combinatie van beeld en tekst goed tot zijn recht. Maar als multimediaroman is dit boek toch niet geheel geslaagd te noemen. De romangedeelten worden niet muzikaal ondersteund, waardoor het lezen van het verhaal niet wordt verrijkt, maar juist wordt onderbroken door de beeld- en geluidsfragmenten. Ik vraag me af of de schrijfster er niet beter voor had kunnen kiezen om een stripverhaal te schrijven met ingelaste muziekfragmenten, zodat er een soort tweedimensionale film met soundtrack was ontstaan. Want met *De wetten van de liefde* wordt aangetoond dat geschreven tekst en muziek níet, maar getekende beelden en muziek wèl goed samengaan.

De wetten van de liefde
Esquivel
Arena 1996
ISBN 90-6974-227-6
Prijs ƒ59,90 / Bfr.1198
(296 pagina's + cd, kleur, h.k.)
***

Steven Dupré

door
HARRY WIBIER

Medio 1996 verscheen bij uitgeverij Standaard het debuutalbum van de Belgische tekenaar Steven Dupré **(Mortsel 1967). De titel is** *De vriend van Ivanhoe* **en het is het eerste deel van de reeks** *Sarah & Robin* **waarvan al verschillende korte verhaaltjes waren verschenen in** *Suske en Wiske Weekblad*. **De serie draait om het meisje Sarah dat in het bos een vriendje vindt dat alleen zij kan zien.**
De vriend van Ivanhoe **ziet er veelbelovend uit; de plaatjes zijn met liefde en veel oog voor detail gemaakt en de verhalen getuigen van fantasie en kennis van de karakters. Het is niet voor niets dat het album in Durbuy als beste Nederlandstalige album van 1996 uit de bus kwam. Typisch dat de tekenaar in Nederland amper bekend is. Alhoewel ... Als hij tijdens de Stripdagen in Breda signeert staat er een lange rij kinderen te kijken. Wie zou die Dupré toch zijn?**

Kun je jezelf voorstellen aan het Nederlandse publiek?
Steven Dupré: Ik teken sinds een jaar of tien strips voor mijn beroep. Ik heb zes jaar voor de Vlaamse krant *Het volk* getekend. Dat was aan een verhaal dat bestond uit dagelijkse afleveringen, net zoals *Nero* van **Marc Sleen**. Typisch Vlaams dus. De serie heette *Wolf* en hij ging over een jonge viking. Toen ik daar mee klaar was ben ik begonnen aan *Sarah & Robin* voor *Suske en Wiske Weekblad*.

Hoe kwam je daar terecht?
Ik was op een receptie waar ik hoorde dat er een nieuw weekblad werd opgestart. Dat was drie weken nadat ik er bij *Het volk* was uitgegooid; er had zich daar een reorganisatie voltrokken waarbij volgens mij wel de helft van de mensen werd ontslagen. Ik was dus niet de enige die zijn baan verloor. De directeur van Standaard kende ik toen al, want ik had al een paar keer bij de uitgeverij gesolliciteerd. Dat was in de tijd voordat het weekblad werd opgestart, maar die projecten vonden nooit doorgang. *Sarah & Robin* viel wèl in goede aarde en ze vonden de strip geschikt voor de leeftijdsgroep van *Suske en Wiske Weekblad*.

Had je toen al langer het idee voor *Sarah en Robin*?
Dat idee was toen al een aantal jaren oud. Maar ik was nooit van plan een strip voor kinderen te maken. De projecten waar ik het net over had waren allemaal voor een ouder publiek bestemd. Ze waren ook niet zo humoristisch getekend. Maar ja, er moest brood op de plank komen. Nu, achteraf, ben ik blij dat ik eraan begonnen ben.

Je hebt altijd voor je brood getekend?
Ja. Af en toe maak ik nog wel eens illustraties, maar doorgaans houd ik de boot voor dergelijk werk af. Ik maak liever strips.

Fred & Freya

Hoe is *Sarah & Robin* precies ontstaan?
Aanvankelijk heetten de kinderen Fred en Freya. Ik had een plaat gemaakt waarop het meisje de jongen een rocknummer liet horen en Fred Freya meenam naar het gefluit van de vogeltjes. Dat zal ongeveer in 1992 zijn geweest. Het eerste verhaal heb ik eind 1993 gemaakt.

KAN IK OOK ONZICHTBAAR WORDEN?
NEE, DAT DENK IK NIET.
WAAROM NIET? HOE BEN JIJ HET DAN GEWORDEN?
IK BEN HET NIET GEWORDEN. IK BEN HET ALTIJD AL GEWEEST! IK ZAL JE UITLEGGEN TERWIJL WE PLANTEN PLUKKEN VOOR JE HERBULARIUMPELEPUP.
"HERBARIUM" EEN BOEK WAARIN GEDROOGDE PLANTEN ZIJN GEPLAKT
WAT 'N DOM IDEE! JE KUNT EEN PLANT TOCH NIET LEZEN!
ZOALS IK AL ZEI BESTA IK NIET ECHT... IK BEN EEN VERZINSEL
MAAR JE STAAT HIER TOCH NAAST ME?!
DA'S HONDSDRAF!
IK BEN ONTSTAAN UIT DE VERBEELDING VAN IVANHOE!
IVANHOE? ...DE RIDDER UIT HET BOEK?
IK SNAP 'T! IVANHOE BESTAAT OOK NIET ECHT!
FOUT! IVANHOE IS 'N JONGETJE UIT 'T DORP!

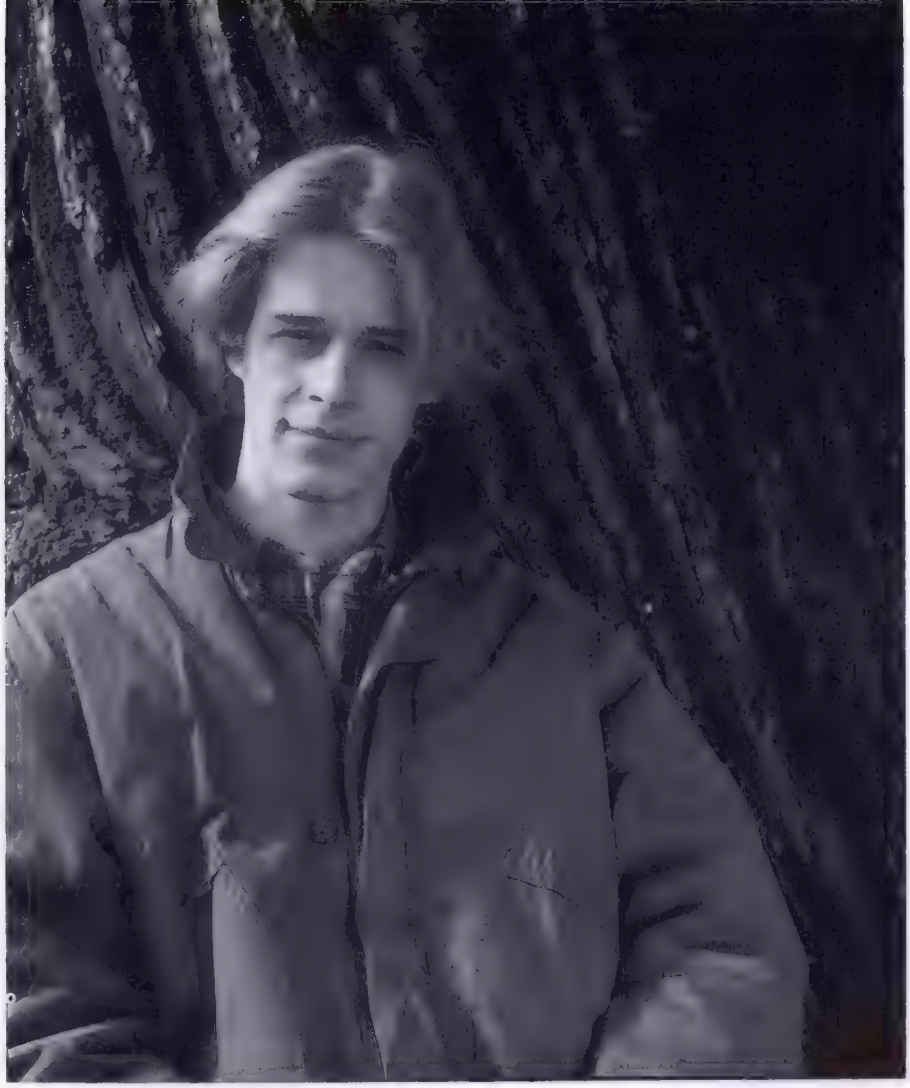

FOTO ANNICK GEENEN

Stond al vanaf het begin aan vast dat Robin onzichtbaar was?
Zeker. Dat was het uitgangspunt. Achteraf hoorde ik dat er een heleboel kinderen zijn die een onzichtbaar vriendje of vriendinnetje hebben. Ik dacht dat zoiets uniek was ...

Heb je zelf zo'n vriendje gehad?
Absoluut niet! Maar het leek me gewoon een leuk gegeven; aan de ene kant geeft het veel beperkingen omdat het na een paar verhaaltjes lijkt dat ik er te veel op doorboom. Aan de andere kant biedt het een heleboel mogelijkheden om er verhalen omheen te breien.

Aan het einde van je eerste album blijkt dat Robin een verzinsel is van de opa van Sarah. Stond dat ook direct vast nadat je een opzet voor de strip had gemaakt?
Nee. Dat is overigens wèl een autobiografisch element. Mijn opa vertelde me vroeger altijd voor het slapen gaan verhaaltjes over een jongetje dat Fonske heette en allerlei kattekwaad uithaalde. Ik wist toen niet dat mijn grootvader Fons heette. Voor mij was hij gewoon opa. Achteraf bleek hij over zichzelf te hebben verteld.

Zijn die verhalen van je opa terug te vinden in *Sarah & Robin*?
Nee. Dat waren verhalen van een jongetje dat voor de oorlog op de boerderij woonde. Ik geloof niet dat dit voor kinderen uit deze tijd erg spannend is. Robin is weliswaar ook een verzinsel van zestig jaar geleden, maar in alle opzichten is hij een kind van de jaren negentig geworden. Hij weet heel goed hoe de afstandsbediening van een televisie werkt.

Lange verhalen

Het eerste album van *Sarah & Robin* **is verschenen. Hoe gaat het nu verder?**
In mei 1997 komt deel twee uit. Ik werk inmiddels al aan een derde album. Het eerste album bestaat uit korte verhaaltjes waar een rode draad doorheen loopt: de zoektocht naar Ivanhoe, het verloren vriendje van Robin dat achteraf de opa van Sarah blijkt te zijn. Deel twee zal bestaan uit twee verhalen van 23 pagina's. Die zijn dus al een stuk langer. In deel drie staat één lang verhaal. Het was vanaf het begin mijn bedoeling om lange verhalen te maken. Ik had immers voor *Het volk* ook al twintig lange verhalen gemaakt. Bij Standaard wilden ze echter voor het blad liever korte verhalen. Daarom heb ik het eerste verhaal in die korte, afzonderlijk leesbare, episodes onderverdeeld.

***Geheel links*, Eerste versie van pagina uit *Sarah & Robin, De vriend van Ivanhoe* waarmee Standaard overtuigd kon worden, met *ernaast* de pagina zoals hij uiteindelijk geworden is.**

***Boven*, Figuurontwerpen voor Sarah & Robin.**

Was dat moeilijk?
Je moest telkens een idee hebben en dat dan in vier pagina's – of soms iets meer – afronden. En ieder verhaal moest dan ook nog een begin, een midden en een einde hebben. Het was af en toe best moeilijk om het verhaal in zo'n korte tijd te vertellen. Vandaar dat er soms ook pagina's met elf of twaalf plaatjes in het eerste album staan. Dat is veel. In lange verhalen heb ik in ieder geval de ruimte om alles mooi uit te werken. Dat vind ik een prettiger manier van werken.

Hoe ga je te werk als je aan een verhaal begint?
Ik begin met het schrijven van een uitgebreide synopsis. Die ga ik dan onderverdelen; ik licht er stukjes tekst uit die uiteindelijk de basis kunnen vormen voor een afzonderlijke pagina. Dan schrijf ik het scenario. Niet helemaal tot in detail, want vaak weet ik aan de hand van de synopsis al wel wat op welke pagina moet komen. Het is dus niet zo dat ik maar wat improviseer.

Maar je bereidt je pagina's ook niet uitgebreid voor met schetsen en dergelijke.
Nee. Synopsis en scenario zijn voor mij voldoende. Voor het tekenen heb ik verder geen aanwijzingen nodig. Hoe ik de regie ga aanpakken zie ik wel als ik begin te tekenen. Dat zou natuurlijk anders zijn als ik voor iemand anders een scenario zou schrijven ...

Romantisch

Heb je inspiratiebronnen, bij voorbeeld als het gaat om je stijl van tekenen?
Ja, maar ik denk niet dat je die terugvindt in mijn tekenstijl. Ik ben onder andere een groot liefhebber van het werk van **Régis Loisel** en **Bernard Hislaire**. Hun strips lijken helemaal niet op die van mij. Ze maken prachtige composities en een goeie mise-en-scène. En Loisel heeft die mooie, ruwe, vlotte lijn terwijl Hislaire alles uitkient en berekent, maar je merkt dat niet in de tekeningen. Het ziet er allemaal heel natuurlijk uit.

Het zijn allebei tekenaars die romantische onderwerpen aansnijden. Spreekt dat je ook aan?
Ja, ik geloof dat het gegeven van *Sarah & Robin* ook romantisch is. De verbeelding speelt er een grote rol in. Ik heb Hislaire en Loisel inderdaad ook genoemd om het soort verhalen dat ze maken.

Je zei net dat een kinderstrip niet je eerste wens was. Wat zou je graag willen maken?
Ik heb plannen waarbij ik al zes jaar vooruitdenk. Of die ook daadwerkelijk gerealiseerd zullen worden weet ik nog niet. In de eerste plaats is het mijn bedoeling om van de strips die ik maak te leven; dat ik graag strips maak is mooi meegenomen, maar ik moet ook een inkomen hebben natuurlijk. De plannen zijn nu nog niet zo belangrijk ...
Ik kan wel zeggen dat er een nieuwe reeks op stapel staat bij Standaard. Dit is een primeur. De serie is bedoeld voor een ouder publiek en is realistischer getekend dan *Sarah & Robin*. Meer wil ik daar op dit ogenblik nog niet over kwijt; het zal nog een hele tijd duren voor er daadwerkelijk een album zal verschijnen. Ik moet er nog aan beginnen.

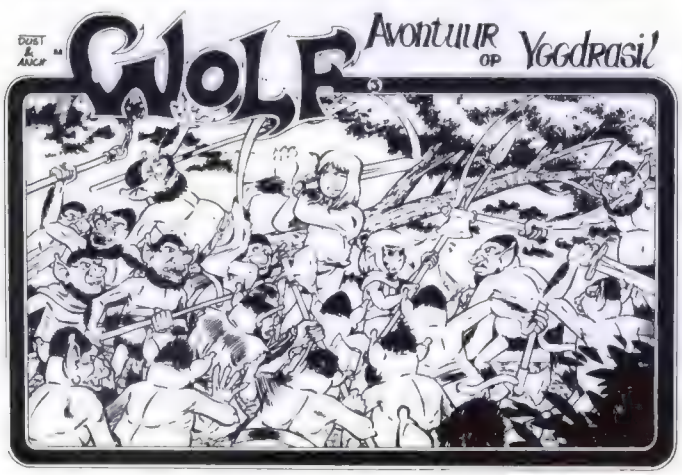

Boven, Vroege figuurstudies voor *Tussen werelden*, het project waar Dupré nog niet veel over kwijt wilde, maar waar hij inmiddels al wel over heeft gezegd dat hij er deze maand (januari) aan wil beginnen.
***Midden*, Schets van Pan.**
***Links*, Aankondiging van een *Wolf*-avontuur dat in *Het volk* is verschenen.**
***Rechts*, Een verhuisbericht waarvan het adres inmiddels niet meer klopt.**

Het vak

Wat is je achtergrond?
Ik heb plastische kunsten gestudeerd, ik ben dus niet helemaal autodidact. Het is een opleiding die normaal gesproken een

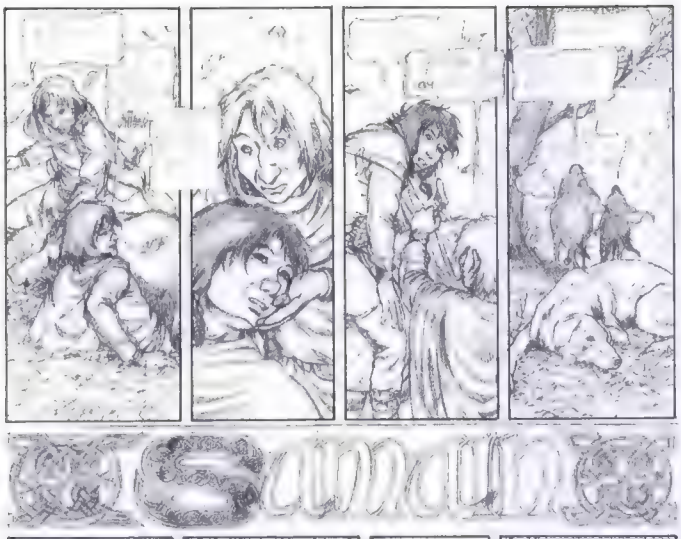

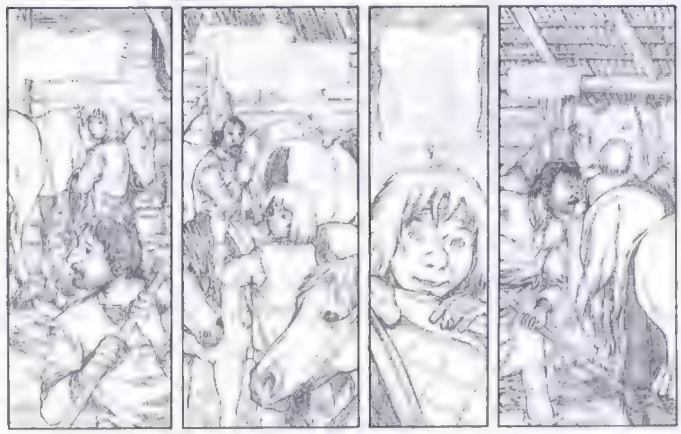

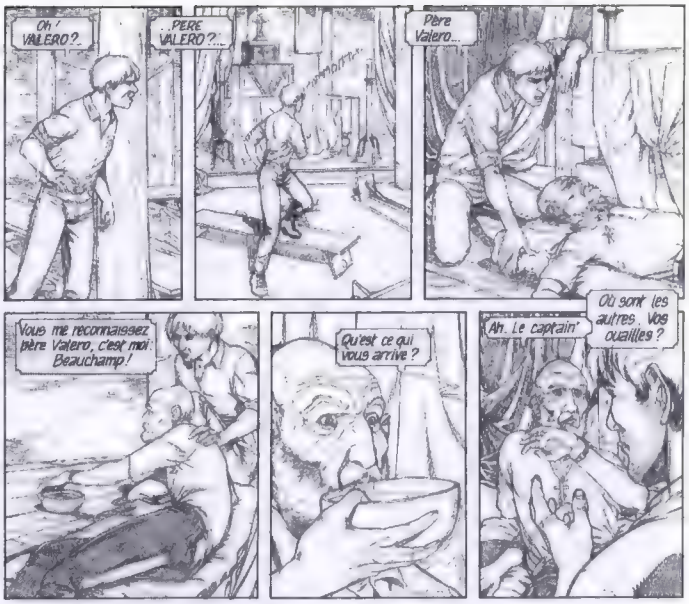
Oh! VALERO?
...PÈRE VALERO?...
Père Valero...
Vous me reconnaissez père Valero, c'est moi Bezuchamp!
Qu'est ce qui vous arrive?
Ah. Le capitain'
Où sont les autres. Vos ouailles?

Rechts, Een proefpagina in potlood voor uitgeverij Vents d'ouest. Het scenario voor dit gestrande project is van François Migeat. *Links*, Proefpagina van het onafgewerkte project *Samain. Midden*, Max uit *Waldo's horrorland*, een strip voor *Veronica*-omroepgids. Het scenario is van Dick Briel en Ruud den Drijver.

aanloop moet zijn naar de academie. Oorspronkelijk kom ik uit Antwerpen, maar tegenwoordig woon ik in de Kempen, vijftig kilometer van die stad vandaan.

Een echte stripstad ...

Hoofdzakelijk doordat de grootste uitgeverij van Vlaanderen er zit, maar ik denk dat daar verder geen reden voor is. Ik geloof niet dat er zoiets bestaat als een Antwerpse school.

Je ziet de andere stripauteurs alleen op een beurs ...

Voornamelijk. En af en toe in de gangen van de uitgeverij. Alleen **Jan Bosschaert** heb ik regelmatig gezien; ik heb een tijdje voor hem geïnkt. Hem ken ik dus beter dan mijn meeste collega's.

Als je voor iemand werkt, neem je dan nog iets van hem over?

Dat gebeurt. Het is niet zo dat ik dag in

dag uit aan *Sam* zit te werken. Het is een bepaalde periode, ongeveer een half jaar, en daarna kan ik het weer van me af zetten. Van een kruisbestuiving is dus geen sprake.

Je bent nu 29, heb je het gevoel dat je nog steeds iets bijleert?

Absoluut. Bij *Sarah & Robin* probeer ik in de regie van de strip meer mijn draai te vinden. In het eerste album streefde ik steeds naar de klassieke vier stroken per pagina. Nu wijk ik daar vanaf. In het tweede album zullen er dan ook minder pagina's met vier stroken staan. En in het derde album probeer ik meer filmische trucs te verwerken. Een strip komt zo meer tot leven. Het is leuk om zo te werken, en als ik een keer een mooie overgang tussen twee scènes heb gemaakt leun ik verheugd achterover. Dan denk ik: 'Dat heb ik toch maar weer goed gedaan!' Natuurlijk merkt niemand dat achteraf op, maar toch ...

Dat heeft er waarschijnlijk deels mee te maken dat je voor een jeugdblad werkt.

Nou, ik begrijp niet waarom veel tekenaars het maken van een strip voor een jeugdig publiek als eenvoudig werk afdoen. Je mag een hedendaags jong publiek niet onderschatten. Dat zit hele dagen voor de televisie. Ze weten echt wel wat een camerabeweging is. Je hoeft ze als tekenaar ook niet van alles uit te leggen; de lezertjes zijn slim genoeg om tijdens het lezen iets aan hun verbeelding over te laten. Ik wil mijn publiek niet onderschatten. Zo staat in het eerste boek een verhaal waarin Sarah stopt met het bedenken van Robin waardoor hij in de vergetelheid terecht komt. Daar kreeg ik aanvankelijk het commentaar op dat zo'n verhaal te ingewikkeld zou zijn voor de lezers. Achteraf ontving ik tot mijn grote vreugde een lezersbrief van een jongetje dat erom moest huilen ... Als ik echte emoties kan behandelen met dit stilstaande medium zonder geluid, dan ben ik echt tevreden. Daarom bewonder ik Loisel. Als aan het einde van *Op zoek naar de tijdvogel* Hermelijn niet blijkt te bestaan pink je een traantje weg. En daar draait het om. De lezers moeten met de personages meevoelen. Het avontuur dat beleefd wordt is minder belangrijk. Sarah en Robin maken ook niet echt wereldverbeterende toestanden mee. Het zijn kleine intieme verhalen die in de eerste plaats warm moeten aanvoelen.

KOMKOM, TESS. VOOR WIE HOUD JE ONS? WIJ WETEN DAT STEVEN DUPRÉ VANAF VIERENTWINTIG AUGUSTUS NIET LANGER IN LOMMEL WOONT!
UCHE! UCHE! UCHE!
WE WETEN OOK DAT JE HEM BESCHOODS TOT HET EINDE VAN DE WERELD ZOU VOLGEN. JE TROUW IS ECHTER EVEN MISPLAATST ALS ONTROEREND
JE KAN HEM NIET BESCHERMEN DOOR NOG LANGER TE ZWIJGEN. VERTEL ONS ZIJN NIEUWE ONDERDUIKADRES, MEID! DA'S EEN GOEIE RAAD!
GOED! IK ZAL SPREKEN
.. STEVEN DUPRÉ WOONT VANAF VIERENTWINTIG AUGUSTUS 1992 IN STEENOVENS 1, 2440 GEEL! TEL 014/58 01 13
IK WIST WEL DAT JE ZOU MEEWERKEN!
NEEM NOG WAT BONZOBROKJES
DUPRÉ 93

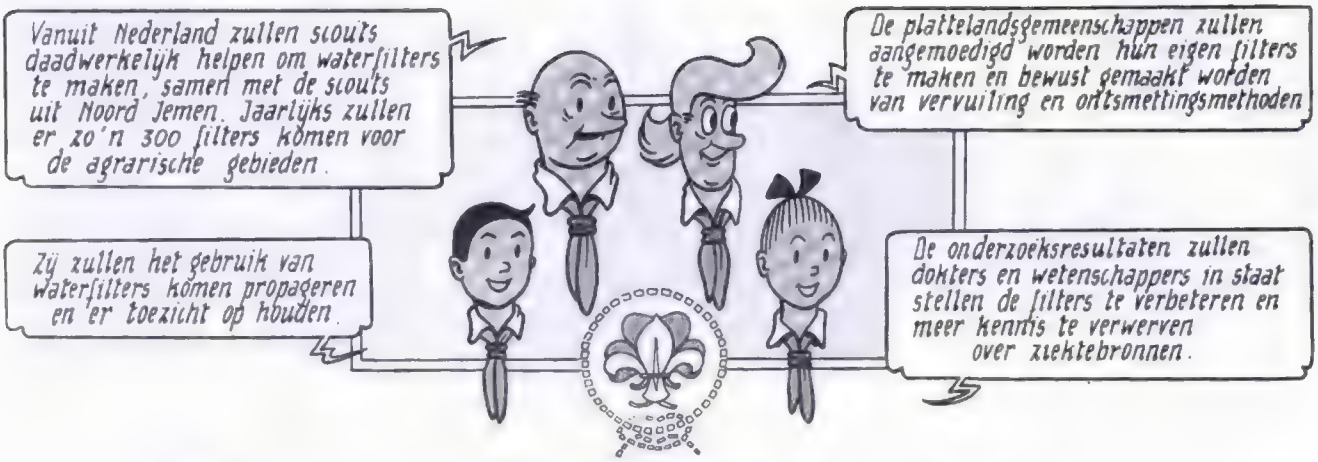
Vanuit Nederland zullen scouts daadwerkelijk helpen om waterfilters te maken, samen met de scouts uit Noord Jemen. Jaarlijks zullen er zo'n 300 filters komen voor de agrarische gebieden.
De plattelandsgemeenschappen zullen aangemoedigd worden hun eigen filters te maken en bewust gemaakt worden van vervuiling en ontsmettingsmethoden
Zij zullen het gebruik van waterfilters komen propageren en er toezicht op houden.
De onderzoeksresultaten zullen dokters en wetenschappers in staat stellen de filters te verbeteren en meer kennis te verwerven over ziektebronnen.

Taal- en kleurverschillen bij

SUSKE EN WISKE

Voor de meeste stripverzamelaars is dat geen reden om albums in beide talen bijeen te gaan brengen. Waarom ook? De drukker verwisselt doorgaans in de zwartfilms slechts de inhoud van de balloons en laat de rest zoals het (goed) was. Wellicht daarom hebben veel vrienden van Suske en Wiske niet opgemerkt dat er, enkele jaren geleden al, een verzamelwaardige variant is ontstaan. In *L'outre volante* dragen Suske, Wiske, Sidonia en Lambiek andere uniformen dan in *De wervelende waterzak*.

Samenwerking met Scouting Nederland.

Voor het waarom moeten we even terug naar de oorsprong van dit avontuur. De vereniging Scouting Nederland zocht in 1987 contact met Studio Vandersteen. Kon er niet een album worden gemaakt met een flink percentage scouting? Dat zou de leden van de vereniging de kans bieden voor een extra goede daad. Door de verkoop van de albums zouden zij een waterproject in de derde wereld kunnen financieren.

België is tweetalig en dus zijn de meeste stripverhalen dat ook. Geen enkele stripliefhebber hoef je uit te leggen dat van oorsprong Franstalige avonturen als die van *Tintin* pas later als belevenissen van *Kuifje* de wereld in gingen. En zo komt het dat ook de oervlaamse *Suske en Wiske*-albums vertaald zijn en dat ons tweetal als het alliterende duo Bob et Bobette veel Franstalige fans bezit.

door
JAN VAN DER STEEN

Willy Vandersteen himself hoorde van het plan en als oud-scout werd hij onmiddellijk enthousiast voor het idee. Het waterproject zou een centrale plaats krijgen in het avontuur. De hoofdrolspelers zouden uiteraard Scouting-Nederlanduniformen aankrijgen. En de meester zou eigenhandig het tekenwerk uitvoeren.
Bij de documentatie was de voorlichter van de vereniging behulpzaam. Zo leverde hij prijscouranten van de Scout Shop, waarin de eigentijdse uniformen met beige blouses en lange donkerblauwe broeken stonden afgebeeld. En voor de sfeer van de Wereld Jamboree van 1937 bracht hij het gelijknamige fotoboekje mee dat juist dat jaar verschenen was ter herinnering aan het 50 jaar eerder in Nederland gehouden wereldkamp. Wie de foto's 33, 60, 74, 83 en 94 uit dit boekje vergelijkt met de tekeningen op de bladzijden 9

Vandersteen maakte voor zijn scouting-tekeningen driftig gebruik van bestaand fotomateriaal. Zie de foto van Koningin Wilhelmina en Lord Baden-Powell, die bij de opening van de Wereld Jamboree in 1937 aanwezig waren, en het albumplaatje op pagina 9 van *De wervelende waterzak*.

Met de verkoop van de speciale Scouting-uitgave financierde Scouting Nederland een waterproject in Jemen. Dit project vormde ook het uitgangspunt voor dit *Suske en Wiske*-avontuur.

en 10 van 'de Waterzak' ontdekt hoe verantwoord ook ditmaal de documentatie verzorgd werd.

Twee Nederlandse edities.

De actie van de scouts werd een groot succes. 75.000 exemplaren werden achterop voorzien van een boodschap van Sluwe Vos. Nog eenmaal gebruikte de juist 75 jaar geworden Willy Vandersteen de totemnaam waarmee hij in zijn jeugd bekend was in de vossenpatrouille van de Sint Franciscusgroep in Merksem. 'Eens een scout, altijd een scout', schreef Willy. Hij roemde de prettige samenwerking bij het tot stand komen van het verhaal en hij wenste de albumverkopende Nederlandse scouts veel succes toe.
Om die verkoop te stimuleren werd een campagne gevoerd binnen de vereniging. Deze omvatte *Suske en Wiske*-spelprogramma's, persberichten en advertenties voor de lokale kranten, prentbriefkaarten voor de penningmeesters en werd afgerond met een nieuwjaarskaart voor 1989 met de vier stripscouts als kameelruiters. De verkoop liep als een trein en het waterproject in Yemen kwam geheel volgens plan tot stand.

Unieke kleurenwissel

Het lag voor de hand dat ook van dit avontuur een Franstalige variant zou worden uitgegeven. Daartoe werd contact opgenomen met de Federation des Scouts Catholiques (F.S.C.) in Brussel. Uiteraard waren zij direct in voor deelname aan het project. Ze hadden slechts één wens. Dat Bob, Bobette, Sidonie en Lambique de juiste uniformen zouden dragen. Veel hoefde er niet te veranderen. De broeken zouden donkergrijs moeten worden, de blouses donkerblauw en de halsdoeken geel. Dat betekende een kostbare kleurwissel zoals die in honderd jaar stripgeschiedenis nog nooit eerder was uitgevoerd. Maar voor de wensen van zijn scouts ging Willy Vandersteen door het vuur en de uitgever nam zonder veel morren de extra kosten voor zijn rekening. Ook in het Frans zijn er twee albumvarianten: de één met achterop, zoals gebruikelijk, de titels van de hele reeks en de ander met informatie over de FSC-scouts en over de wereldbeweging die na 80 jaar meer dan 16 miljoen jeugdleden heeft in 120 landen.

Voor het tekenen van het beeld hieronder baseerde Vandersteen zich op twee foto's uit 1937: één van soepdrinkende scouts en één van de ingang van een Amsterdams groepkamp.

Bob struikelt: Suske bewusteloos!

In de haast om de kleurwissel uit te voeren ging er een kleinigheid mis. Wie op pagina 41 van *L'outre volante* kijkt, ziet hoe Bob en Lambique in het nauw worden gedreven door gewapende bandieten. Bob komt ten val in zijn blauwe blouse, ligt één prentje verder voor pampus in een Nederlands kostuum en ontwaakt links onderaan de bladzijde in dezelfde kleding. Op het laatste plaatje is hij weer op de been en correct, in een Belgischblauwe blouse, gekleed. Op de twee verkeerd gekleurde illustraties was Bob buiten westen en wij mogen hem de fout dan ook niet aanrekenen.

Eens een scout, altijd een scout.

De scouts-editie van *De wervelende waterzak* staat in de *Stripkatalogus* genoteerd voor 50 gulden. Met dat bedrag lopen wij in Nederland enigszins vooruit op de toekomstige waarde.
Wie in Brussel komt doet er goed aan de winkel van de FSC, Rue de Dublin 21, te bezoeken. Wie weet kan men u daar nog de

Lees verder op pagina 36

De reis

Baudoin
Sherpa 1996
ISBN 90-75504-08-X
Prijs *f*35 / Bfr.700
(224 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Stripverhalen waarin emoties worden uitgewerkt en het innerlijk landschap wordt blootgelegd, zijn zeldzaam. Strips dienen te zorgen voor ontspanning. Ze moeten hetzij humoristisch, hetzij actievol zijn en zeker niet diepgravend. Striptekenaars/scenaristen, die anders omgaan met dit medium en de dialoog niet uit de weg gaan, zijn **Spiegelman**, **Mattotti** en **Edmond Baudoin**. Baudoin, op stripgebied een autodidact, publiceert vanaf 1981 zijn verhalen vooral bij Futuropolis in Frankrijk. Met de publikatie van *De reis* komt het aantal Nederlandse vertalingen op drie. In 1992 verscheen *De eerste reis* spoedig gevolgd door *Carla*. Het idee rond *De reis* is zeer simpel. Een man komt in geestelijke nood. De druk binnen zijn gezin en werkkring wordt zo groot, dat hij op een ochtend de benen neemt. Hij stelt zich als het ware open voor de indrukken uit dé wereld. Dat betekent dat hij volledig terugvalt op zichzelf. Op zijn reis heeft hij vluchtige ontmoetingen, die desalniettemin een krachtige indruk achterlaten. Door consequent aan zelftherapie te doen komt de man tot de kern van zijn bestaan. Vooral door deze innerlijke reis is hij weer in staat te functioneren in relaties. De wijze waarop Baudoin dit gegeven in beeld brengt, verdient groot respect. De aandachtige kijker, want de teksten zijn summier en slechts ondersteunend, wordt onherroepelijk meegesleurd in de zwart/wit-tekeningen. Baudoin zet zijn personages neer; zij zijn van vlees en bloed. De tekenstijl is schetsmatig realistisch met een voorkeur voor het magische en poëtische. Degene, die de moed heeft zich open te stellen voor dit boek en zich te identificeren met de hoofdpersonen, zal nooit meer dezelfde zijn. Dit boek heeft, om in Jazztermen te vervallen, kloten.

RB

****

De familie Fortuin 6: Doe nou es gezellig

De Wit
Big Balloon 1996
ISBN 90-542-5198-0
Prijs *f*8,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Naast zijn *Volkskrant*-dagstrip *Sigmund* vindt **Peter de Wit** blijkbaar nog steeds tijd genoeg om verder te werken aan *De familie Fortuin*, zijn strip voor *Sjosji*. *Doe nou es gezellig* is alweer het zesde deel in de reeks.
Het aardige van *De familie Fortuin* is, dat het nog steeds maar geen formule-strip wil worden, hoewel daar alle ingrediënten voor aanwezig zijn. Elke keer weet De Wit de cast en de omstandigheden weer zo aan te passen, dat hij weer verder kan met een fikse reeks leuke episoden, en zo elegant de altijd op de loer liggende voorspelbaarheid te omzeilen. Peter de Wit barst van de ideeën, en daar kan hij er erg veel van kwijt in *De familie Fortuin*. Bijna alles is mogelijk in de strip, bijna alsof De Wit zelf hem niet serieus wenst te nemen en de lezer vrolijk toeroept: het is maar voor de lol! En dat is het, dikke pret.
Doe nou es gezellig komt echt op stoom als halverwege Pa Fortuin door alcoholgebrek een gigantische persoonlijkheidsverandering ondergaat, met allerlei hilarische gevolgen. In de tweede helft van het album gaat De Wit in enkele episoden totaal door het lint, zowel thematisch, verbaal als in het tekenwerk, en die maken de ook aanwezige zwakkere plotjes meer dan goed. De tekenstijl zal in zijn niet altijd consequente nonchalance niet iedereen aanspreken, maar *De familie Fortuin* blijft een Nederlandse humorstrip die meetelt.

JL

***

Cor Morelli 5: Open dossiers. De steen van Machacopan en andere verhalen

Oosterwijk
Arboris 1996
ISBN 90-343-2657-8
Prijs *f*9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Zorgelijke Cor kan vreselijk tobben. Vele verantwoordelijkheden heeft die arme man, met name met betrekking tot zogenaamde 'Open dossiers'. Onopgeloste zaken achtervolgen hem 's nachts, aan de bar en tijdens zijn werk. In vijf inleidingen stelt Cor de lezers op de hoogte van zijn visie op de betreffende dossiers. Daarna ontrolt het ware verhaal zich voor de oplettende lezer. Morelli daarentegen peinst en slaapt vrolijk verder. **Aloys Oosterwijk** blijkt een onderhoudende scenarist in korte verhalen.
Via deze 'Open dossiers' heeft al menige intrigerende case het striplicht gezien. In het titelverhaal komt de tekenaar terug op de geschiedenis van Marijke Falkenbach. Een onderzoekster die met hulp van haar malafide compagnon 'verdween'. In dit verhaal keert ze op miraculeuze wijze terug en neemt op zoete wijze wraak. Dossier *Het stalen gezicht* maakt minder indruk. Toch boeien alle dossiers op een zodanige wijze dat het album met plezier gelezen wordt. De vrouwen zijn stereotiep langbenig en rank getekend. Hun onvoorspelbare karakters vormen een goed tegenwicht. De B.V.D.-medewerkers Schuddemat en Hardebol ontroeren door hun stommiteiten. Je mag als Nederlands burger hopen dat dit soort types niet werkelijk de kantoren van de Binnenlandse Veiligheidsdienst bevolken.
Tekentechnisch laat Oosterwijk hier en daar een steek vallen. Of de kwaliteit van het tekenwerk echt de reden is om *Cor Morelli* niet meer in *Sjosji* op te nemen? Oosterwijk heeft een stijl met een eigen identiteit. Het karakter van de strip past uitstekend bij de tekenaar. Nu Cor zijn eigen 'homepage' krijgt in *Panorama*, zijn de albumuitgaven bij Arboris hopelijk gegarandeerd. Jammer dat de rol van Esther Echt zo klein is in dit album. Haar karakter biedt voldoende mogelijkheden voor een eigen serie. Zo'n 'Echte meid die op haar toekomst is voorbereid' krijgt beslist nog eens een kans bij gelijkgestemde meiden van bij voorbeeld *Viva*.

KvW

***

Asterix 30: De beproeving van Obelix

Uderzo
Albert René 1996
ISBN 2-86497-110-0
Prijs *f*9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het is altijd weer een heel gebeuren, een nieuw album van *Asterix*. Het is immers één van 's werelds populairste strips. Het heeft er lang naar uitgezien dat dit dertigste deel nooit zou gaan verschijnen. Geharrewar over auteursrechten, tekenmoeheid van de bejaarde **Albert Uderzo** en misschien nog andere zaken lagen hieraan ten grondslag.
Sinds de dood van **René Goscinny** heeft *Asterix* nooit meer het niveau gehaald dat het succes voor de serie in eerste instantie bepaalde. Wat betreft tekeningen ziet het er nog prachtig uit (Uderzo doet het overigens al lange tijd niet meer alleen). De plot is echter vrij iel en ook de traditionele woordspelingen en knipogen naar actuele zaken zijn dun gezaaid.
Na al die jaren gebeurt het in dit album echt: Obelix drinkt van de toverdrank en dat heeft ingrijpende gevolgen. Asterix en Panoramix moeten handelend optreden en dat leidt tot een reis naar het legendarische Atlantis. Vrees niet, op de laatste pagina is de tafel weer gedekt, ruim voorzien van everzwijn.
Niet alleen Uderzo's leeftijd en al het zakelijke gekonkel, maar ook dit verhaal doen vermoeden dat dit het laatste Asterix-avontuur zal zijn. Zoals Bommel in *Het einde van eindeloos* met Doddeltje trouwde en zo zijn einde inluidde, zo lijkt het drinken van toverdrank door Obelix een teken aan de wand.

RvW

**

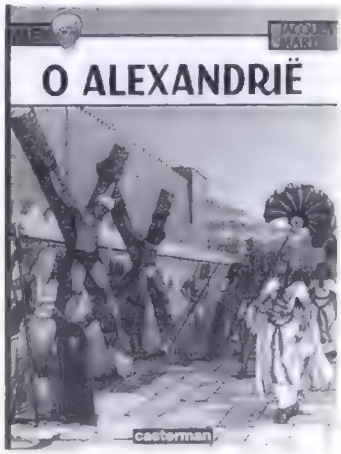

Alex 20: O Alexandrië

Martin
Casterman 1996
ISBN 90-303-3022-8
Prijs *f*9,50 / Bfr.175
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Na vele jaren verscheen er weer eens een (reguliere) aflevering in de serie *Alex*. Het is niet verbazingwekkend dat dit enige tijd heeft geduurd, want **Jacques Martin** is inmiddels op leeftijd en zijn visuele handicap verhindert hem nog veel te produceren. Veel – misschien wel het meeste – werk wordt nu door een aantal assistenten verricht.
In *O Alexandrië* gaan Alex en Enak op zoek naar Senoris, een oude kennis die in Egypte gevangen wordt gehouden omdat men hem ervan verdenkt op de hoogte te zijn van de vindplaats van een onmetelijke juwelenschat. Vanzelfsprekend doen Alex en Enak er alles aan om Senoris te bevrijden en ondertussen ook nog de schat te vinden. Daarbij kruisen zij het pad van Cleopatra en haar jonge, onbezonnen broer.
Hoewel deze inleiding misschien anders doet vermoeden, is het verhaal erg dun en niet echt boeiend en het lijkt meer te fungeren als kader voor imposante tekeningen van gebouwen, schepen en architectonische hoogstandjes. Als strip is het geheel erg statisch en een vloeiende verteltrant is niet aanwezig. Bovendien laten de tekeningen van mens en dier wat betreft de lichamelijke verhoudingen vaak te wensen over. Ook de titel is wat curieus, want hoewel de hoofdpersonen regelmatig verlangen naar Alexandrië, is de stad zelf nergens in het album te zien.
Er valt niets af te dingen op de schitterende tekeningen van de pracht en praal van de Egyptische architectuur, maar veel meer dan een mooi plaatjesboek is dit album niet.

RvW

**

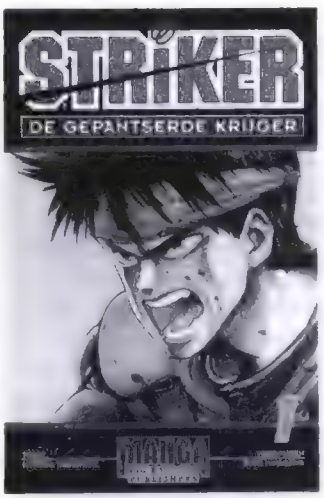

Striker 1: De gepantserde krijger

Minagawa & Takashige
Big Balloon 1996
ISBN 90-542-5179-4
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(128 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Ik herinner me nog de Japanse tekenfilmversie van *Alleen op de wereld*. Rémy, Vasalis, opvangmoeder Barbarin – alle figuren hadden zo'n lichtende traan in veel te grote ogen. Ik was al te oud, dacht dat huilen iets van binnen was. Een stom vierkantje in Japaneske poppenkoppen vond ik het. Gaf mij maar Speedy Gonzalez. En ik had gelijk. Het waren geen tranen. Japanse tekenaars houden nu eenmaal van grote witte waterogen, zelfs als de androgyne held zich in een pantserpak met ingebouwde spieren door een inktzwarte wereld vol zinloos geweld mitrailleert. Manga heet dat - en er zijn ook tekenfilmpjes van.
De Ark van Noach is een weermachine, bevroren in de tijd, maar een bedreiging voor alle levensvormen indien hij in verkeerde handen valt en wordt geactiveerd. Dat gevaarlijke relikwie lag millenialang verborgen in de berg Ararat. Het is recentelijk ontdekt. Wetenschappers verrichten onderzoek en de jonge scholier Striker beschermt de mensheid tegen gevaarlijke voorwerpen, die door oude beschavingen zijn achtergelaten. Dat is maar goed ook, want een geheim conglomeraat van multinationals probeert de Ark in bezit te krijgen. Een kind van twaalf met een nogal vernietigende uitstraling is het belangrijkste wapen van de boeven. Strikers bloed spettert lustig over de bladzijden. Het valt niet mee om een hightech-held te zijn en de wereld te redden buiten schooltijd. Hoe loopt dat af?
Het zit er allemaal in: Bijbel, boeven, een briljante professor, geweld, jonge jongetjes, geschiedenis, milieu – alles, behalve seks. Nergens een spoor van emotie. Geweld viert hoogtij, nutteloos en zwart. Op zijn Michel Vaillants roohhrrt en raast het maar door. Afgrijselijk en tegelijk boeiend. Hoe ziek moet je zijn, maar ik heb *De gepantserde krijger* wel in één ruk uitgelezen. Het scenario van **Hi-**

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen

Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

roshi Takashige is aardig, de tekeningen van **Ryoji Minagawa** niet mooi maar snel en actief. De strip is compleet.
Er volgen nog meer delen in deze reeks. Ik ga ze wel lezen. Maar ik geloof niet dat ik een manga-fan ben.

HM

**

Een hart voor IJsland 1

Makyo
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1834-X
Prijs *f*25 / Bfr.450
(64 pagina's, kleur, h.k.)

Pierre Makyo voelt zich eigenlijk meer scenarist dan tekenaar, maar vanwege de persoonlijke band met het verhaal, vond hij dat hij voor *Een hart voor IJsland* zelf de tekeningen moest maken. Die persoonlijke band bestaat uit de herinneringen die Makyo koestert aan zijn oma en haar verhalen over de IJslandvaarders van Duinkerke. *Een hart voor IJsland* is dan ook meer dan een historische verhaal over het harde bestaan van de kabeljauwvissers; het ademt ook de nostalgie van jeugdherinneringen, door Makyo gekoesterd en met liefde en toewijding in een strip omgezet. *Een hart voor IJsland* begint in februari 1890 wanneer een plaatselijke vloot het ruime sop kiest. Vissersvrouwen blijven met hun kinderen op de kade achter. Eén van die kinderen is de dertienjarige Mozes die ervan droomt om het volgende jaar met zijn vader mee te mogen naar IJsland. Ondertussen begrijpt Mozes ook steeds beter dat het vissersleven hard en gevaarlijk is. Wanneer de rijke reder Worris hem de mogelijkheid biedt om op een internaat in Lille te leren lezen, schrijven en rekenen moet Mozes een keuze maken. Normaalgesproken zou een visserszoon in 1890 in vaders voetsporen treden, maar Mozes wéét niet wie zijn werkelijke vader is. Is het Ernest, de visser die hem heeft opgevoed, Worris de reder, die hem ziet als zijn erfgenaam of de dichter Serafijn die een in zichzelf gekeerd bestaan leidt als Mozes' engelbewaarder? Beetje bij beetje komt Mozes achter hun geschiedenis en zijn eigen oorsprong en ontdekt hij dat de harde eenvoud van geloof, bijgeloof en burgerfatsoen die het vissersleven in Duinkerke reguleert, ook een duistere keerzijde heeft. Makyo heeft er goed aan gedaan zelf de tekenpen te hanteren en er misschien nog wel beter aan gedaan om **Jacky Robert** de inkleuring te laten verzorgen. Verhaal en tekeningen vormen een hechte eenheid en *Een hart voor IJsland* is daardoor, maar vooral door de grote liefde waarmee Makyo er aan heeft gewerkt, een hele goede historische strip.

SR

****

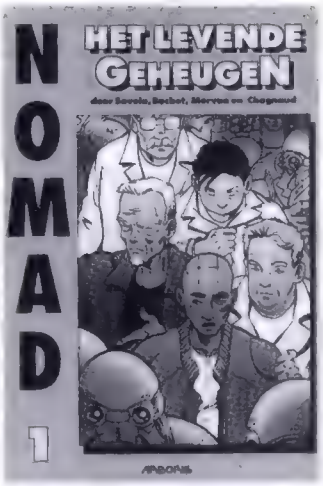

Nomad 1: Het levende geheugen.

Savoia & Buchet & Morvan
Arboris 1996
ISBN 90-343-2623-3
Prijs *f*8,95 / Bfr.180
(32 pagina's, kleur, s.k.)

Al vanaf de eerste pagina is duidelijk dat de auteurs van plan zijn een groots sciencefictionwerk af te leveren. Niet alleen qua opzet, maar ook in de kwaliteit van de uitvoering. De twee tekenaars – **Sylvain Savoia** en **Philippe Buchet** – dragen daar hun steentje aan bij door sfeerbepalende platen van imposante machinecomplexen af te wisselen met indringende close-ups van de karakters. Dat levert prachtig kijkwerk op, mede dankzij het werk van inkleurders **Jean-Jacques** en **Yves Chagnaud** die veel gebruik maken van nauwkeurig op elkaar afgestemde aardkleuren. Scenarist **Jean-David Morvan** mag zich gelukkig prijzen met deze uitvoering, want zijn deprimerende scenario krijgt zo alle impact die hij zich maar kan wensen.
Hoofdpersoon van het verhaal is Arrouan die in dienst van de Amerikaanse geheime dienst belangrijke computergeheugens binnendringt. Op een dag wordt hem dat echter te veel; terwijl hij in een virtueel landschap zit krijgt hij contact met iemand uit zijn verleden en dat maakt zo'n grote indruk op hem dat hij op spectaculaire wijze ontsnapt. Waarom hij dat precies doet, wie de veroorzaker van deze vlucht is en hoe ver de Amerikaanse dienst gaat om Arrouan weer in zijn macht te krijgen blijft echter voor de lezer een mysterie dat pas onthuld zal worden bij de aanschaf van deel 2. (En wellicht 3, 4, 5 enzovoort.) Dan zal hopelijk ook blijken hoe geraffineerd het scenario van Morvan is opgebouwd en hoe mooi alles in elkaar zal grijpen. En ook zal vermoedelijk dan duidelijk worden wie wie is en over welke karakters de hoofdpersonen beschikken. Want eigenlijk is het eerste deel van *Nomad* niet meer dan een fraaie aanzet tot een stripverhaal dat pas echt de moeite waard kan worden na aanschaf van de vervolgdelen. Dat maakt het dus echt een boek voor mensen die vinden dat ze nog niet genoeg series aan het verzamelen zijn. Striplieffhebbers die er de voorkeur aan geven afgeronde verhalen te lezen en niet wensen in een kostenverslindende en wellicht eindeloze soap-achtige vervolgserie terecht te komen dienen dit boek niet in te kijken. Want pas op! Het is goed en meeslepend genoeg om aan verslaafd te raken! De afzonderlijke delen zouden samen namelijk wel eens precies het grootse werk kunnen gaan vormen dat de makers bij het begin van hun werk voor ogen stond.

HW

***

De andere werelden 3: Het schip van Zwarte Marie

Rodolphe & Magnin
Arboris 1996
ISBN 90-343-2610-1
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het geheimzinnige, onverklaarbare is in. De populariteit van *The X-files* laat het duidelijk zien. Ook *De andere werelden* van **Rodolphe** en **Magnin** probeert deze nieuwsgierigheid te stillen.
De lezer deelt deze nieuwsgierigheid met de hoofdpersoon Lord James, een Engels schrijver rond het begin van de negentiende eeuw. In deel 3 – *Het schip van Zwarte Marie* – vertrekt hij naar een dorpje aan de kust, gelokt door geruchten over geestverschijningen.

Het verhaal dat volgt is, ondanks alle duistere verschijnselen, van een verbluffende eenvoud. En daarin schuilt de kracht van het album. Maar al te vaak wordt magie verward met rommeligheid en opzettelijke onduidelijkheid. Hier wordt het verhaal helder en vooral goed getimed verteld, waardoor het obscure versmelt met het dagelijkse (want Lord James is een man van de wereld).
De tekeningen zijn al even doeltreffend. Op het eerste gezicht lijken ze wat te rammelen, maar dat schept juist een naïeve, schemerige sfeer die goed bij het verhaal past. En daar de tekstballonnen redelijk leeg blijven krijgen ze ruim de gelegenheid hun eigen aandeel te leveren.
Aan het slot blijkt het album amper een plot te bevatten. Het is een opstap naar vervolg, zoals verhalenvertellers betaamt: morgen verder, nu lekker gaan slapen. Ik wil dan nog wel wat langer in de andere werelden ronddwalen.

JWS

***

Xoco 1: Vlinder van Obsidiaan

Ledroit & Mosdi
Geknipt Papier 1996
ISBN 90-73619-42-4 (h.k.)
ISBN 90-73619-43-2
Prijs ƒ30,95 / Bfr.525 (h.k.)
ƒ14,75 / Bfr.250
(56 pagina's, kleur, h.k. + s.k.)

Het kon niet uitblijven. Na bloedstollende seriemoordenaarthrillers op het grote scherm, wil de negende kunst niet onderdoen. *Xoco* heet de stripvariant. Hij speelt zich af in het New York van het begin van de jaren dertig. De stad wordt opgeschrikt door een plotselinge golf van brutale moorden. Zoals dat hoort in het genre, laat de moordenaar telkens zijn lugubere handtekening achter: hij snijdt zijn slachtoffers het hart uit met een dolk van obsidiaan, een soort zwart vulkanisch glas.
Niet alleen het genre en de locatie doen sterk aan de verwante filmkunst denken. **Ledroit** (tekenaar van de eerste vijf *Kronieken van de zwarte maan*) doet zijn uiterste best om dit verhaal zo filmisch mogelijk in beeld te brengen. Zijn illustratiestijl is hyperrealistisch: je krijgt soms zelfs de (onterechte) indruk dat dit boek is samengesteld door het bijwerken van foto's. Een nieuwe toekomst voor de cineroman? Ook de flitsende decoupage en de duizelingwekkende camerastandpunten refereren aan films van de jaren negentig. De strip krijgt daardoor een voor Europese strips ongewone vaart, die thuishoort in het tijdperk van videoclipmontage. De decoupage is ongetwijfeld één van de grote artistieke verdiensten van dit boek. Ze is zo flitsend en experimenteel dat niet veel films ermee kunnen wedijveren.
Beperkt het verhaal zich dan tot een herkauwen van filmische successen? Zeker niet. Al kan je scenarist **Mosdi** nu ook weer niet van een grandioze innovatieve injectie in het genre beschuldigen. Het enige verhaalelement dat we nog geen elvendertig keer hebben gezien, is de inbreng van de indiaanse cultuur, die blijkbaar onvermijdelijk paranormale verschijnselen meebrengt.
Maar dat onverklaarbare element was te verwachten: dit boek is ondergebracht in de 'Collectie Metro', waarin ongewone verhaalmotieven zeer alledaags zijn. Hoe virtuoos in beeld gebracht *Xoco* ook is, dat paranormale tintje is er net iets te veel aan. Het donkere Newyorkse stadsbeeld biedt al mogelijkheden genoeg.

GM

***

Govert Suurbier 1: Papoea's

Verron & Yann
Lombard 1996
ISBN 90-5581-061-4
Prijs ƒ9,95 Bfr. 80
48 pagina's kleur s.k.)

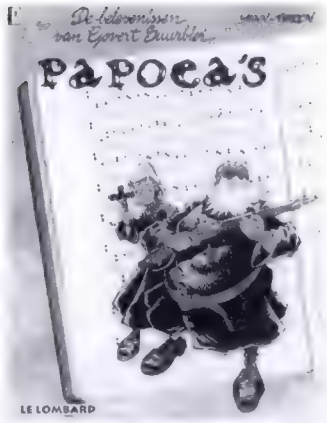

Je hebt tekenaars die zich helemaal thuisvoelen in het verbeelden van eigentijdse verhalen. Anderen zijn daar weer helemaal wars van en storten zich vol overgave op het tekenen van exotische paradijzen uit lang vervlogen tijden. **Laurent Verron** behoort duidelijk tot de laatste categorie.
Na *De Maltezer* is hij met scenarist **Yann** in zee gegaan voor een nieuwe stripreeks, die zich wederom in het Verre Oosten afspeelt. Ditmaal in de oerwouden van Nieuw Guinea. Hoofdpersonen zijn twee missionarissen, Govert Suurbier en de nieuwbakken 'voetknecht van Christus', Reinier Kneppelhout. Gelukkig houdt schrijver Yann het geloofsgedoe tussen de Papoea's snel voor gezien en stuurt zijn helden het oerwoud in op zoektocht naar de overlevenden van een vliegtuigcrash.
De belevenissen van het duo, bijgestaan door de 'pleegzoon' van Suurbier en de etnologe Margaret Mead, die zich later bij hen voegt, zijn maar matig amusant. De humor behelst veelal woordgrappen en wat mislukte slapsticksituaties. Is het verhaal dan spannend te noemen? Nou, nee. Tja, wat dan? Dat Yann eigenlijk ook niet goed wist welke kant hij ermee op moest, bewijst hij met de introductie van twee gangsters, waarvan er één sprekend op Bluesbrother **John Belushi** lijkt en de ander **Dino Attanasio** heet, ha ha. Zij duiken als twee duveltjes uit een doosje op om het verhaal nog een geforceerde climax te geven. En dat terwijl Yann met de driedelige reeks *Pin-up* bewees dat hij toch echt wel goede onderhoudende verhalen kan construeren. Dan de tekenkunsten van Verron. Hij wist het al tot *Sjors en Sjimmie Stripblad* te schoppen, maar ja, in het land der blinden is eenoog koning. Het is duidelijk dat de man een potlood vast kan houden en in staat is er aardige dingen mee te doen. Helaas komen zijn vertellerseigenschappen minder goed uit de verf. De pagina-opbouw is veelal ondermaats en de layout van de plaatjes is ook niet

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

sterk. De enige pagina's die enigszins uit de verf komen, zijn de tekstloze. Waarbij met name de openingsscène mooi is opgebouwd en spannend in beeld is gebracht. Yann en Verron krijgen een herkansing in het tweede deel: *Pigalle*.

MN

**

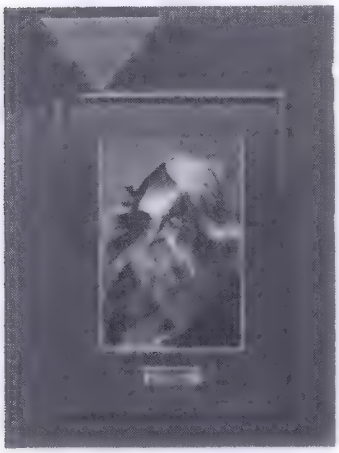

De uitvoering

Dethorey
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1801-3
Prijs *f*25 / Bfr.450
(64 pagina's, kleur, h.k.)

Van **Jean-Paul Dethorey** verschenen eerder twee boeken in het Nederlands, die merkwaardig genoeg allebei *De pechvogel* heten. Eerst bij Glénat als eerste deel van de reeks *Louis Ferchot*, die in het Nederlands geen vervolg kreeg (1986, op tekst van **Frank Giroud**), later bij Dupuis als deel in de reeks Vrije Vlucht (1992, geschreven in samenwerking met **Serge le Tendre**). *De uitvoering*, opnieuw bij Dupuis, is het eerste boek dat Dethorey volledig zelf maakte. Hij schreef het scenario en schilderde de pagina's rechtstreeks in kleur. Als achtergrond koos hij een veelbewogen periode uit de Franse geschiedenis, de oorlog met Duitsland in 1870-1871, waarbij Parijs maandenlang door de Pruisische troepen werd belegerd en die eindigde in een pijnlijke Franse nederlaag. In de nasleep van de verloren oorlog werd ook de opstand van de communards, die het bewind over Parijs hadden overgenomen nadat de stad door het leger in de steek was gelaten, bloedig neergeslagen. In zijn verhaal trekt Dethorey een parallel met de ontwikkelingen in de schilderkunst en de worsteling van jonge kunstenaars om zich te bevrijden van starre, academische regels, een beweging die tenslotte zou uitmonden in het impressionisme. De tegenstelling tussen vrijheid en dogma, revolutie en status quo krijgt gestalte in de personages van Antoine Renier, een jonge kunstenaar die naar Parijs komt bij zijn om Emile, een gevierd salonschilder, het vak te kunnen leren. Dat maakt de opzet van het boek nogal didactisch, omdat de personages eerder een idee (een literair cliché soms) dan een karakter vertegenwoordigen. Dethorey wil heel veel tegelijk met zijn verhaal, het is in zijn eigen woorden 'een familiegeschiedenis, een verhaal over vrienden, een verhaal over politiek, over kunst en drie amoureuze verhoudingen.' Hoewel de gulle uitgever hem daarvoor 62 pagina's ter beschikking stelde, lijkt Dethorey daaraan lang niet genoeg te hebben. Hij zet verschillende verhaallijnen uit, maar komt – uiteraard, als je zijn ambitieuze programma bekijkt – ruimte te kort om ze uit te werken en vooral in de passages waar meerdere lijnen bij elkaar komen, begint het verhaal te wringen. Het stuklopen van de driehoeksverhouding tussen Antoine die met de kunst en de vrijheid natuurlijk ook de liefde ontdekt, zijn door de wol geverfde vakbroeder Simovitsj en het volksmeisje Jeanne valt keurig samen het onvermijdelijke einde van de Commune, maar de nadrukkelijke dialogen geven de verbeelding van de lezer geen enkele kans. Dat de karakters zo weinig reliëf krijgen is wellicht mede te wijten aan de semi-realistische tekenstijl, met veel vlakke pasteltinten en karikaturaal weergegeven bijfiguren, die vermoedelijk gekozen is om het verhaal te verlevendigen maar die een afstandelijk, wat doodse indruk nalaat. Alles in *De uitvoering* lijkt ondergeschikt aan de lijnen van het plot, de personages krijgt nauwelijks bewegingsruimte en lopen elkaar voor de voeten. Daarbij is Dethorey een verteller van de oude stempel, zijn verhaal is degelijk maar eerder voorspelbaar dan noodlottig (en zeker Franse lezers zullen weten dat de gebeurtenissen onherroepelijk verkeerd zullen aflopen). Het revolutionaire elan dat hij zijn jonge hoofdpersonen toedicht, wordt in zijn eigen werk node gemist hoewel dat misschien een unfaire kritiek is op een tekenaar die inmiddels de zestig is gepasseerd, al dertig jaar strips maakt maar nu een poging doet een nieuwe weg in te slaan en voor het eerst genoeg zelfvertrouwen heeft om zijn eigen verhaal te schrijven. Toch nog twee punten van kritiek: de omslag en de titel van het boek. De omslag toont een portret van oom Emile door zijn neef Antoine, waarin eensklaps de geest over de jonge schilder vaardig lijkt te zijn geworden en hij alvast een ruim voorschot neemt op het kubisme, fauvisme en expressionisme uit de volgende eeuw. Een vreemd anachronisme voor een boek dat zo zijn best doet een realistisch beeld van de geschiedenis te geven. En dan de titel. *De uitvoering* verwijst naar het einde van het verhaal, als Antoine in een gesticht het portret van zijn oom schildert, waarbij het vooral op 'de uitvoering' aankomt. *Exécution*, in het Frans, hetzelfde woord voor terechtstelling. Had de vertaling van die dubbelzinnigheid waarmee het verhaal moest eindigen, nu echt niet eleganter opgelost kunnen worden?

PvO

**

Dallas Barr 1: Dodemanshand

Marvano & Haldeman
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1822-6
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Kan de dood worden overwonnen? Kan een mens onsterfelijk worden? Dit zijn vragen die al worden gesteld sinds de mens is begonnen verhalen te vertellen. In de Bijbel is al sprake van mensen die bijzonder oud worden; en het thema van de onsterfelijkheid vinden we ook terug in verschillende mythologieën en

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 96
2300 Turnhout (B)
Tel. 014-428829

ERMO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

volksverhalen. Denk maar aan het *Gilgamesh*-epos of aan de *Odyssee*. Door het drinken van een magische drank behielden de Griekse goden de eeuwige jeugd. Ook de Scandinavische goden konden eeuwig leven door het eten van speciale appels.
In de literatuur is het thema onsterfelijkheid sterk verweven met de *Faust*-mythe die in de literatuur en de klassieke muziek regelmatig terug te vinden is (**Goethe**, **Gounod** en anderen).
In de fantastische literatuur en de science fiction van deze eeuw keert het thema regelmatig terug. Maar de mogelijkheid om langer, misschien zelfs eeuwig te leven is tegenwoordig lang zo fantastisch niet als vroeger werd aangenomen. Het is heel goed mogelijk dat de wetenschap binnen niet al te lange tijd zover komt dat het mogelijk wordt om veroudering van het lichaam tegen te gaan. Dat is het uitgangspunt van *Dallas Barr*, de nieuwe stripreeks van **Marvano** (pseudoniem van **Marc van Oppen**) en **Joe Haldeman**, waarvan het eerste deel *Dodemanshand* is verschenen (met **Bruno Marchand** als inkleurder!).
De Faust in *Dodemanshand* is Julius Stileman. Stileman heeft een methode ontwikkeld om het menselijk lichaam jong te houden. Hij vraagt zijn klanten niet om hun ziel af te staan, maar zijn prijs is hoog. Alleen de rijkste mensen kunnen zich Stilemans behandeling veroorloven, die minimaal een miljoen pond kost en meestal hun hele vermogen. De behandeling moet iedere tien jaar herhaald worden anders zal de ouderdom onverbiddelijk en in versneld tempo toeslaan. Zelfs Dallas Barr, Stilemans beste vriend, ontkomt er niet aan voor de behandeling te betalen.
Barr is een man met het uiterlijk van een veertigjarige die in werkelijkheid al 134 is. Op het moment dat hij toe is aan een nieuwe verjongingsbehandeling heeft hij al zijn fortuin vergokt met pokeren (de titel *Dodemanshand* verwijst naar een term uit het pokerspel). Stileman maakt hiervan gebruik om Dallas Barr te chanteren. Barr krijgt zijn behandeling voor niets als hij erin slaagt om een gevaarlijke missie te voltooien. Hiervoor moet hij naar de eilandengroep Florida Keys, waar een groep opstandelingen de onafhankelijkheid heeft uitgeroepen. Dit is een probleem voor Julius Stileman want juist hier heeft hij een van zijn grootste behandelcentra. De behandeling van de paus die op dat moment in dit centrum plaatsvindt dreigt te mislukken.
Ik kan me voorstellen dat degenen die het duo Marvano/Haldeman kennen van *De eeuwige oorlog* teleurgesteld zijn na het lezen van *Dallas Barr*. Maar beide verhalen laten zich slecht met elkaar vergelijken. Tegen het thema van *Dallas Barr* zal niemand bezwaar hebben, maar Haldeman en Marvano kozen voor een heel andere uitwerking dan bij hun vorige samenwerking: traditioneler, luchtiger, meer Hollywood. *Dallas Barr* is opgezet als een stripreeks die in principe oneindig kan worden voortgezet. De hoofdpersoon in het verhaal is een held (tegen wil en dank) van een type dat we vaker in strips hebben gezien. Hij is een echte stripheld en *Dodemanshand* een sf-thriller waarmee gemikt wordt op een groot lezerspubliek.
In die opzet zijn Haldeman en Marvano geslaagd. De plot van *Dodemanshand* is helder met hier en daar een verrassing en Marvano's tekeningen zien er weer prachtig uit en die combinatie heeft een aangename avonturenstrip opgeleverd. Niet meer, maar zeker ook niet minder.

HP

***

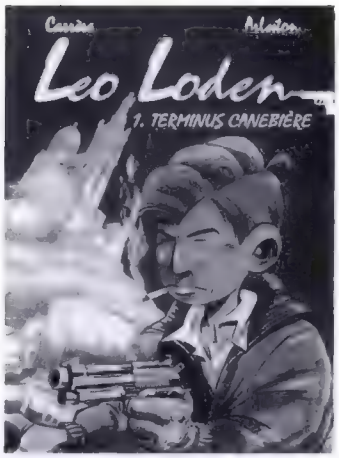

Leo Loden 1: Terminus Canebière

Leo Loden 2: De sirenen van de oude haven

Carrère & Arleston
Talent 1996
ISBN 90-5289-096-X (deel 1)
ISBN 90-5289-095-1 (deel 2)
Prijs ƒ12,50 / Bfr.225
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Commissaris Loden wordt er ingeluisd. Bij een achtervolging lost hij een schot in de lucht om een verdachte tot stilstaan te brengen, maar een onbekende gebruikt dit moment om de verdachte te liquideren. Alle schuld wordt op Leo Loden zijn schouders geschoven. Hierdoor wordt hij verplicht ontslag te nemen uit het politiekorps van Marseille. Door de nood gedwongen zit er voor hem niets anders op dan een detectivebureau te beginnen. Hierbij wordt hij al gauw geholpen door zijn oompje Loco.
Zijn eerste zaak: uitzoeken wie hem dit heeft aangedaan en waarom.
In het tweede album – *De sirenen van de oude haven* – wordt Leo gecontacteerd door de manager van de plaatselijke voetbalploeg. De vriendin van de topspeler is verdwenen. Loden moet haar terug vinden, zonder dat de pers of de vrouw van de speler hierover iets te weten komen.
De achterflap zegt het al, er zijn 12 privé-detectives in Marseille, en Leo Loden is de dertiende. En dit is ook van toepassing op de verhalen en tekeningen in deze albums: dertien in een dozijn. Voorspelbare humor en bekende verhaaltjes, waarbij de bewondering van de auteur voor **Maurice Tilleux** (*Guus Slim*) niet verborgen blijft. De auteurs proberen wel, door alles te laten af te spelen in Marseille en hier en daar verwijzingen te geven naar bekende figuren en bestaande situaties, alles een beetje levendiger en kleurrijker te maken. Maar dit belet niet dat de albums als puberaal en leeg overkomen. En dit geldt zowel voor de tekeningen als het verhaal.
Nee, geef mij maar *Soda* ...

MC

*

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

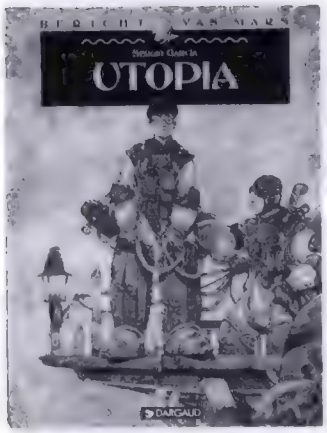

Bericht van Mars 1: Utopia

Garcia
Dargaud 1996
ISBN 90-6793-437-2
Prijs *f* 9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Bericht van Mars is een nieuwe stripreeks van Dargaud. Schrijver en tekenaar is de mij tot nu toe onbekende **Sergio Garcia**. Hij tekent in een aantrekkelijke semi-realistische stijl, die in combinatie met de waterige inkleuring zorgt voor een reeks aangenaam ogende pagina's. Op het eerste gezicht ziet Utopia er goed uit.
Dat denkt ook Horacio Spiro, de hoofdpersoon van dit verhaal die probeert om een nieuw leven op te bouwen op Mars. In de hoofdstad van Mars vindt hij werk in het restaurant van Tsjang Lisong. Hij vindt hier al snel zijn draai, maar alles verandert nadat hij Oda ontmoet. Dankzij Oda ziet hij in dat Utopia niet het paradijs is. Liefde maakt blind en Horacio laat zich door Oda voor het karretje spannen van de utopisten, een revolutionaire beweging. Nadat hij zich heeft laten overhalen om een aanslag op de gouverneur te plegen moeten hij en Tsjang vluchten. Ze vinden werk in een afgelegen fabriek, maar Oda en de autoriteiten van Mars zitten achter hen aan.
Mars valt dus tegen. Het verhaal dat wordt verteld is al te vaak verteld. De plot van *Utopia* is te dun om als lezer betrokken te raken bij Horacio's avonturen en mist verrassingen en interessante subplots. Maar misschien is *Utopia* slechts een aanloopje en groeit *Bericht van Mars* nog uit tot een leuke reeks. Aan Garcia's tekenwerk zal het in ieder geval niet liggen.

HP

**

EN VERDER...

– ***Bert intiem*** *(Kamagurka, Maarten Muntinga). Prettig gestoorde humor rond de eigengereide Bert Vanderslagmulders die weigert als een normaal mens op te gaan in de maatschappij en daardoor de eigenaardigheden ervan als geen ander weet bloot te leggen. *** (HW)*

– ***HK 1.1: Avalon*** *(Trantkat/Morvan/Trannoy, Arboris). De Asmogendheden keren terug op de planeet Avalon. Dat komt goed uit want een stel randgroepjongeren heeft nog een appeltje met hen te schillen. Deze redelijk onderhoudende manga van Franse bodem bewijst nog maar eens dat inkleuring per computer niet lelijk hoeft te zijn. ** (TB)*

– ***Soda 8: Dood in vrede*** *(Gazzotti/Tome, Dupuis). Soda is een ijzersterke serie. Ook dit album bevat weer volop spanning, humor, sensatie en fenomenaal geregisseerde actie. Het is onmogelijk het verhaal niet in één keer uit te lezen. *** (TB)*

– ***Suske en Wiske Klassiek 9: De gezanten van Mars*** *(Vandersteen, Standaard). De booswichten in dit album hebben hun misdaad omslachtig aangepakt, maar dat neemt niet weg dat Vandersteen het verhaal fantastisch in beeld heeft gebracht en het weergaloos heeft opgebouwd. *** (HW)*

– ***Trent 5: Wild Bill*** *(Rodolphe/Leo, Dargaud). Wanneer hij een gevangene moet escorteren komt Mounty Trent kleurrijke figuren tegen. Een heel leuke western die het meer van psychologische diepgang moet hebben dan van spetterende schietpartijen. Het wat stijfjes ogende tekenwerk zou zich daar ook niet echt voor lenen. *** (TB)*

VIDEO

The castle of Cagliostro

Polygram Video 1996
Bestelnummer 6359743
Prijs *f* 39,95 / Bfr.799
(±101 minuten, Alle leeftijden)

De laatste jaren is de belangstelling voor de Japanse manga sterk gegroeid. Overigens wordt de term vaak fout gebruikt: manga slaat op de strips, terwijl de tekenfilms anime genoemd worden. Het succes zou kunnen liggen in het feit dat in Japan strips en tekenfilms niet alleen gemaakt worden voor kinderen. Manga wordt dan ook vaak geïdentificeerd met extreem geweld en seks. Dat dit een te beperkt beeld is blijkt uit *The castle of Cagliostro*. Ook dit is een actiefilm met erotische ondertonen, maar het belangrijkste element is de lol.
Hoofdpersoon is The Wolf. Hij is gebaseerd op Arsene Lupin, de gentleman-dief. Deze kwam voor in een reeks Franse misdaadromans uit het begin van deze eeuw, die geschreven waren door **Maurice LeBlanc**. Arsene had de gewoonte een 'boodschappenlijstje' op de deur van de rijken te plakken. Zij hadden dan de keuze de gevraagde kostbaarheden te overhandigen of Arsene alles uit de villa te laten halen. Het spreekt vanzelf dat het voortdurend neerkwam op de laatste mogelijkheid.
In 1967 zette **Monkey Punch**, pseudoniem van de Japanner **Katou Kazuhiko**, de verhalen om in een mangaserie. De stijl was sterk beïnvloed door het tijdschrift *Mad*. De verhalen kregen een sterke seksuele ondertoon.
Vanaf de jaren zeventig werden de verhalen voor de televisie en de bioscoop bewerkt. *The castle of Cagliostro* is de tweede, en de meest bekende, film. In de ontwikkeling van manga naar tv- en bioscoopanime is Lupin duidelijk minder rauw geworden.
In de series komen telkens dezelfde personen voor: Lupin (Wolf in de Engelse versies), Jigen Daisuhe (een **Humphrey Bogart**-type), Ishigawa Goemon (een samurai), Mine Funiko (een opwindend mooie concurrente van Lupin, die menigmaal zijn hart op hol brengt) en Zenigata Kabu (de Interpol-inspecteur, die altijd achter Lupin aanzit en hem nooit te pakken krijgt).
In *The castle of Cagliostro* komt Lupin met zijn metgezellen in een Monaco-achtig staatje terecht. Het blijkt een centrum van valsemunterij te zijn, wat de hebzucht van Lupin aanwakkert. Bovendien wil de graaf van het staatje de mooie Clarice dwingen tot een huwelijk. Lupin kan dit niet toestaan, daarvoor brengt zij zijn hormonen te veel in de war. Uiteindelijk zit iedereen achter iedereen aan en komt alles weer goed.
Alle anime-effecten zijn aanwezig: de vrouwen hebben

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

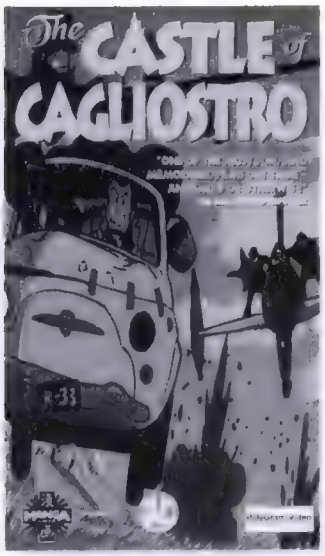

reuzenogen, voor de stunts is een behoorlijke 'dispension of disbelief' noodzakelijk. De animatie is niet altijd even perfect uitgevoerd. En toch blijft het leuk om de band van anderhalf uur op te zetten. De film zit vol met scènes die blijven boeien: de achtervolgingsscène met een Fiat 500 en een eend, het gevecht in het uurwerk van de torenklok. Ook de vanzelfsprekendheid waarmee Japanse en Europese elementen vermengd worden is verbazingwekkend.

Hoewel de film de technische perfectie van veel moderne tekenfilms mist is het toch een genoegen om er naar te kijken. En dat heeft alles te maken met de lol waarmee hij gemaakt lijkt te zijn.

JWS

****

Bonkers in de bocht

Buena Vista Home Entertainment 1996
Bestelnummer 3286316
Prijs ƒ12,95 / Bfr.259
(±44 minuten, Alle leeftijden)

Dat het Disney-label niet altijd garant staat voor tekenfilms van hoge kwaliteit wordt bewezen met mediocre voor de televisie gemaakte reeksen als *Wuzzles*, *Gummiberen*, *Talespin* en *Bonkers*. Deze series zijn in de eerste plaats gemaakt voor kinderen. Kinderen hebben nog geen onderscheidingsvermogen zoals volwassenen dat hebben en blijkbaar rechtvaardigt dat de makers om aan deze series duidelijk minder zorg te besteden dan aan de grote bioscoopfilms. Dit is ook goed te merken aan de nasynchronisatie die van een duidelijk minder niveau is dan we de laatste jaren van Disney's lange films gewend zijn. De stemmen zijn overdreven en er wordt veel, te veel geschreeuwd.

De eerste videoband van *Bonkers* bevat twee op elkaar aansluitende afleveringen van de tekenfilmserie. Als de eerste aflevering begint is Bonkers nog een wereldberoemde (teken)filmster, maar als zijn producent ontdekt dat knokfilms veel beter scoren dan tekenfilms zet hij Bonkers en zijn animaatjes op straat. Bonkers is radeloos, maar wanneer hij Donald Duck redt bij een roofoverval kan hij aan een nieuwe carrière beginnen als politieagent in Hollywood. Samen met inspecteur Lucky Piquel gaat Bonkers een team vormen dat de misdaad in Hollywood moet bestrijden.

Hun eerste opdracht is het oplossen van de ontvoering van Bonkers vroegere vriendjes. Hun speurtocht leidt naar de riolen, waar een akelig monster zijn verzameling animaatjes huisvest. Uiteraard wil hij ook Bonkers in zijn verzameling hebben. De band eindigt met een trucenduel en de onthulling dat het rioolmonster zelf geen animaat is, maar een mens.

Een goed idee kan best nog een keer gebruikt worden, hebben ze bij Disney gedacht. *Bonkers in de bocht* doet denken aan *Who framed Roger Rabbit?*. Ook hier leven mensen en animaatjes samen in dezelfde wereld en heeft de schurk het op de tekenfilmwezens voorzien. Er waren meer momenten waarop ik aan Roger Rabbit moest denken. Bonkers zelf heeft iets weg van Roger Rabbit in zijn manier van doen en elasticiteit. Bonkers is een leuk figuurtje, met mogelijkheden.

Dat het desondanks niets geworden is met *Bonkers* is vooral een kwestie van uitwerking. De filmpjes zijn te haastig en liefdeloos geproduceerd om goed uit de verf te komen. Daardoor onderscheiden zij zich niet van de vele andere B-produkten van verschillende tekenfilmstudio's die door met name de commerciële omroepen op argeloze kijkbuiskindertjes worden gericht.

HP

*

Best of Disney: Volume I

Buena Vista Home Entertainment 1996
Bestelnummer 3716716
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(±70 minuten, Alle leeftijden)

Best of Disney is een nieuwe videoreeks die uit drie banden zal bestaan. Het moet volgens uitgever Buena Vista Home Entertainment een verzameling worden van de 'mooiste en leukste cartoons die ooit door de Disney-tekenaars werden gemaakt.' Helaas wordt deze pretentie in het geheel niet waargemaakt. De eerste band bevat tien willekeurige cartoons die zonder enig animatie-historisch besef bij elkaar zijn gezet.

De animaties zijn Nederlands gesproken en hebben een Nederlandse titel meegekregen. Storend is echter het ontbreken van een goede index: informatie over de originele Engelse titel en de releasedatum blijft onvermeld. Je moet de video gezien hebben om bij voorbeeld te weten te komen dat de cartoon *Goofy voelt nattigheid* het filmpje *Goofy and Wilbur* is. Het had net zo goed *Aqua Mania* of *How to Swim* kunnen zijn.

Een *Best of Disney*-videoreeks doet denken aan de mijlpalen in de filmgeschiedenis van Disney. Vraag aan een echte Disney-kenner wat voor classics daarop moeten staan, en hij komt met titels als *Steamboat Willie* (1928: eerste Mickey-cartoon), *The Wise Little Hen* (1934: eerste Donald Duck-optreden), *The Band Concert* (eerste Mickey Mouse in kleur), *Three Little Pigs*, *The Old Mill* en *The Ugly Duckling* (1936/1939, Oscarwinnaars Silly Symphony), *The Clock Cleaners*, *Alpine Climbers* en *The Whalers* (de beroemde 'trio-filmpjes' met Mickey, Donald en Goofy), *Donald's Nephews* (1938: het eerste optreden van Kwik, Kwek en Kwak) en *Donald's Cousin Gus* (1939: Donald's ontmoeting met Gijs Gans). Op *Best of Disney: Volume I* zal de kijker deze klassieken niet tegenkomen. Op een enkele uitzondering na, zoals *The Pointer* (nominatie Academy Award Best Animated Short 1939), zijn de cartoons op deze band tweede keus. Wat dit betreft kan de liefhebber beter de dagelijkse Disneyfestival-uitzendingen van BRT 2 en RTL4 in de gaten houden. Daar komen meer Disney-classics langs dan op deze tape.

De videoreeks *Best of Disney* is - hoewel het wel op de inlay staat - niet bedoeld voor de Disney-verzamelaar. Buena Vista mikt op de duizenden ouders die voor hun kinderen leuke Disney-filmpjes in huis willen halen. Daar is niets op tegen, maar koketteer dan niet met titels als 'het beste van', wanneer dit niet wordt waargemaakt. Dat is een goedkope marketingtruc, waarmee de consument een rad voor ogen wordt gedraaid.

RS

o

Rode Rik

Stripfiguren mogen weliswaar vaak in films verschijnen, maar in de muziek moet je ze nog met een lampje zoeken. Daarom is het zo leuk dat de Leidse Stripshop een singletje heeft uitgebracht (van rood venyl!) dat is opgenomen door de Leidse gelegenheidsformatie *Bob*. Op kant A staat het rocknummer *Rik Ringers*, dat ooit de eersteling was van de *Tröckener Kecks*. Op kant B staat een rustiger eigen compositie van bandlid **Mike van Oyen** over *De rode ridder*. **Alex Turk** tekende een stripje met Doezel de muis. *Rik Ringers* staat op het hoesje en binnenin staat een verhaal zonder plaatjes rond de held. Het geheel vormt een bescheiden, maar aardig multimediaprojectje dat de verstokte verzamelaar zeker zal kunnen bekoren.
ISBN 90-75737-04-X. Prijs *f*12.50 (±Bfr.250).
Info: Aalmarkt 4, 2311 EC Leiden.

HW

Strips en literatuur

Dat er een gebrek is aan goede scenaristen in Nederland, is inmiddels ruimschoots bekend. Middels advertenties wordt (vergeefs?) gezocht naar tekstschrijvers voor strips als *Donald Duck* en *Sjors en Sjimmie*. Daar staat tegenover dat het medium zich inmiddels volwassen mag noemen – na honderd jaar werd dat ook wel eens tijd. Het NS-treinblad *Rails* constateert in haar december/januari-nummer dat de overige kunsten uiterst negatief staan tegenover deze jongste (negende) kunstvorm. In plaats van een vertederende aai over de bol kan de strip erop rekenen 'af en toe gemeen onderuit gehaald' te worden, aldus hoofdredacteur **Bram Hollander**. 'Getroffen door dit onrecht besloten we (...) drie literaire schrijvers te vragen voor *Rails* een stripverhaal te maken. Voor eens geen discussie: dit is Echte Kunst.'
Dat valt nog te bezien. De betrokken auteurs zijn **Ronald Giphart**, **Mensje van Keulen** en **Hermine Landvreugd**. Zij schreven een kort stripscenario voor respectievelijk *Sjors en Sjimmie*, *Dirk & Desiree* en *Familie Doorzon*. Maar helaas: deze drie eenmalige projecten kunnen niet tippen aan de oorspronkelijke strips. Toch hebben de drie literatoren er wel wat van proberen te maken.
Giphart introduceert letterlijk de literatuur in *Sjors en Sjimmie*. De Kolonel zet zijn twee jongens aan tot het lezen van *Romeo en Julia*. Tijdens het lezen raken de twee hoofdpersonen verstrengeld in het verhaal. Dit loopt zodanig fout dat Sjors verliefd wordt op Julia en Sjimmie op Romeo, wat de strip *Sjors en Sjulia* en de roman *Romeo en Sjimmie* oplevert. Giphart heeft ervoor gekozen om pagina's uit de historische roman (uiteraard volledig herschreven in zijn eigen moderne taalgebruik) op te nemen in de strippagina. Hierdoor wordt wel een *cross-over* tussen strip en literatuur bewerkstelligd, maar een echte strip is het niet meer. Bovendien heeft **Robert van der Kroft** het allemaal wat plichtmatig in beeld gebracht.

MOOI HE DIE ZON-ONDERGANG
MOET JE ZIEN WAT K ROOD EN
NET ALS TOEN ALLEEN VEEL ROODER
EN JIJ ZIET ER OOK UIT ALS 'N RAUW TARTAARTJE
WEET JE WAAROOK DAT KOMT?
IK HEB'T ZO BROEIERIG VEEL ZOU DAT OOK VAN DIE WITTE ZIJN
NOU IK DENK HET KOMT VAST WEET JE WEE
DIT MOET DE WARE LIEFDE ZIJN
MENSJE & HEN
3
EINDE

De twee overige literatoren houden de authentieke stripvorm intact. Van Keulen (zelf ooit cartooniste voor *Propria Cures*) bedient **Hein de Kort** met een verhaal van *Dirk & Desiree* die hun verlovingstijd herbeleven aan het strand. Het verhaal is naïef en romantisch – iets wat volstrekt niet past bij de betrokken stripreeks.
Landvreugd benadert de strip het beste. Ze draaft zelf op in een aflevering van *Familie Doorzon*. Doortje en Arie worden op vakantie gestuurd om een relatiecrisis te overwinnen. Landvreugd gaat mee als een soort regisseur. Ze wordt hels, want de striphelden houden zich nergens aan hun tekst. Doortje verzucht op het laatste plaatje: 'We kappen ermee, Arie; het valt me een beetje tegen, die literatuur.'
De combinatie strip-literatuur pakt in *Rails* inderdaad niet zo fantastisch uit. Misschien hadden we wel naar de Kolonel moeten luisteren, want Ronald Giphart laat hem zeggen: 'Jullie denken zeker dat jullie heel wat zijn omdat jullie in een stripverhaal voorkomen? Haal je maar niets in je hoofd! Strips staan onderaan de artistieke ladder. Als stripfiguur heb je geen optie op de eeuwigheid. Weten jullie wie er serieus worden genomen? Romanfiguren. *Het rijk der zinnen*, daar zouden jullie eens in rond moeten dwalen!' Wie Gipharts werk kent, leest de ironie tussen de regels. Giphart heeft zelf een enorme hekel aan alles wat naar Hoge Literatuur riekt. Het is dan ook niet toevallig dat hij de strip en de literatuur in zijn scenario laat samenvallen.

JM

PTT richt zich op strips

De PTT heeft de smaak te pakken. Na vorig jaar de *Bommel*-zegels uitgebracht te hebben, brengt Tante Pos op 18 maart de *Suske en Wiske*-postzegel uit. Daarnaast heeft PTT Post haar zogeheten *Postzegel Uitgifte Boek 1997* aan het stripverhaal gewijd. In dit boekwerkje – dat de titel *In strip gevat. Een eeuw beeldverhaal* draagt – wordt in dertig pagina's de geschiedenis van de strip beknopt weergegeven tot 1996 aan toe. Verder geven de auteurs, **Kees Kousemaker** en **Martijn Snoodijk**, voorbeelden van

de rol van het postwezen in het beeldverhaal en strippostzegels.
In strip gevat. Een eeuw beeldverhaal is uitgegeven door de Verzamelservice van PTT Post.
Meer info: Postbus 30051, 9700 AN Groningen.

RS

Van glim tot schater

Van glimlach tot schaterlach. Humor bij Vandersteen is een essay over de humor in de strips van **Willy Vandersteen**, de schepper van *Suske en Wiske* en vele andere humoristische stripverhalen. Het mooi uitgevoerde boekje is geschreven door Vandersteen-biblio-

graaf **Rolf de Ryck** en uitgegeven door Vandersteen-uitgever Standaard.
Het boekje bestaat uit drie delen. In het eerste korte deel worden Vandersteen en zijn belangrijkste humoristische strips *Suske en Wiske*, *De familie Snoek*, *De vrolijke Bengels*, *Robert en Bertrand* en *De geuzen* kort geïntroduceerd.
In het tweede deel behandelt De Ryck het verschijnsel humor en laat uitspraken van filosofen over humor de revue passeren om ten slotte uit te komen bij wat de linguïstiek en semiotiek te zeggen hebben.
De meeste plaats is in het boekje ingeruimd voor een stuk over het voorkomen van humor in Vandersteens strips.

Hij gaat in op de vorm waarin de humor gegoten is, het verschijnsel locus (het culminatiepunt van een grap) en tenslotte behandelt hij verschillende vormen van humor in de besproken stripverhalen: verbale humor, iconische humor, personagehumor, situatiehumor, ironie en allusie om maar iets te noemen. Tenslotte wordt nog kort ingegaan op de vraag hoe Vlaams de humor van Willy Vandersteen is.

Een nadeel van een boekje als dit is dat er weinig afstand is tussen schrijver en object. De Ryck is een bewonderaar van Vandersteen en Standaard is uiteraard niet gebaat bij een kritisch verhaal over 'de man die zijn volk leerde lachen'. Dat levert regelmatig irritante passages op waarin Vandersteen ons weer eens 'doet schateren'. Storend zijn ook vreemde uitdrukkingen als *welgekome verpozing* (?). Aan de andere kant is *Van glimlach tot schaterlach* ook een interessant boekje waarin aan de hand van Vandersteens oeuvre een aantal algemene zaken worden verteld over vormen waarin humor voorkomt in stripverhalen.

HP

Bommelhuizen

Uitgeverij Le chat mort (uitgever van de Friese Bommels) wil met toestemming van **Marten Toonder** een boek uitgeven waarin alle huizen, scholen, zaken en andere panden met namen van Toonderfiguren staan vermeld. De bedoeling is dat het boek op 2 mei 1997 bij de onthulling van het nieuwe Bommel-beeld in Den Bommel uit zal komen. Dus kent u panden met namen die worden opgesierd met namen als Bommelstein, Amos W. Steinhacker, Tom Poes of Wammes Waggel, aarzel dan niet om contact op te nemen met Le chat mort.

Info: W.A. Nijenhuisweg 67, 8455 JT Katlijk, (+31) 0513-541814.

HW

Politiek in prent

Op 4 december opende de voorzitter van de Tweede Kamer de tentoonstelling *Politiek in Prent 1996*. Op deze expo zijn de beste politieke tekeningen te zien van eenentwintig Nederlandse en buitenlandse tekenaars. Ieder selecteerden zij zes tekeningen uit eigen werk. Deelnemers zijn onder meer **Opland**, **Jos Collignon**, **Stefan Verwey**, **Jaap Vegter**, **Peter van Straaten** en de Franse Nederlander **Willem (Bernard Holtrop)**. Speciale aandacht is er voor de onlangs overleden **Yrrah (Harry Lammertink)**.

Tijdens de opening van de tentoonstelling is de Inktspotprijs voor de beste politieke spotprent van het afgelopen jaar uitgereikt. De eer viel ditmaal te beurt aan **Len Munnik**. De jury, die bestond uit **Johan Anthierens** (journalist en vertaler van *Kobe de koe*), **Hedy d'Ancona** en **Sylvia Weve** (politiek tekenaar bij *de Volkskrant*), kende hem de Inktspotprijs van het politieke seizoen 1995-1996 toe voor een tekening in dagblad *Trouw* over de val van Srebrenica.

De tentoonstelling is tot en met 10 februari 1997 te bezichtigen op werkdagen van 10 tot 17 uur in de Statenpassage in het gebouw van de Tweede Kamer (ingang Lange Poten 4). De toegang is gratis. De catalogus, waarin al het ingezonden werk is opgenomen, kost *f*25 (±Bfr.500).

TB

Bulles Dingues

Het stripinformatieblad *Bulles Dingues* heeft een lange weg afgelegd. Gelijk *Stripschrift* hield dit Franse blad zich onder de bezielende leiding van **Jean-François Douvry** voornamelijk bezig met het verstrekken van actuele informatie, artikelen en interviews. Zij het dat regelmatig één stripmaker centraal stond. Hoewel de nummering door is blijven lopen heeft de uitgave van tijdschriften echter geleidelijk plaats gemaakt voor de uitgave van boeken. In nauwe samenwerking met uitgeverij Mosquito werden enkele kloeke monografieën uitgegeven over auteurs als **Margerin**, **Loisel** en **Prado**. Ook lijvige studies (onder meer over *De duistere steden* van **Schuiten en Peeters**), naslagwerken voor verzamelaars en zelfs een stripkookboek werden uitgegeven.

Inmiddels heeft Mosquito een nieuwe dimensie aan haar fonds toegevoegd. In plaats van over strips te schrijven is men zelf strips gaan uitgeven. Zo is onlangs, als nummer 34 in de reeks, *Contes Maison* van de Geneef **Baladi** verschenen. Het is een verzameling sprookjes in de traditie van **Lewis Carroll** en de gebroeders **Grimm**. Het boek telt 64 zwart/witte pagina's en kost 50 Franse francs.

Als nummer 35 is verschenen *Chroniques Romaines* van **Michel Jans**. Jans is niet alleen de sterreporter van *Bulles Dingues* (hij heeft aan een flink aantal monografieën meegewerkt), hij is ook een verdienstelijk stripmaker. *Chroniques Romaines* is een stripbewerking van de verhalen van **Christian Charrier** over de Romeinse advocaat Gelasio Balsimelli. Gelasio is een angsthaas die schielijk op de loop gaat voor problemen maar ongewild betrokken raakt bij duistere zaakjes. Dit album telt 72 pagina's in zwart/wit en kost ook 50 Franse francs.

Info: • Bulles Dingues, 18 rue de la Champaviotte, 38120 St-Egrève, Frankrijk;
• Mosquito, 27 rue de la Monta, 38120 St-Egrève, Frankrijk.

TB

De winnende tekening van Len Munnik.

Nieuw project AWA

De Stichting AWA (Anti War Action Foundation for former Yugoslavia) heeft een nieuw project opgezet. Het is eén multimedia-uitgave waarin het oorlogsgeweld tegen vrouwen centraal staat. Het boekwerk, met de titel *Sperminator*, bevat achtergrondinformatie over de oorlog in ex-Joegoslavië, strips en een cd met popmuziek van bands die minimaal een vrouw in de gelederen hebben.

Stichting AWA zet zich in voor slachtoffers van het oorlogsgeweld in voormalig Joegoslavië. Het vorige project was het stripboek *Signed by War*, waarvan de opbrengst ten goede is gekomen aan strippublicaties in Kroatië, Slovenië en Servië. Ditmaal gaat de opbrengst naar twee vrouwenvredesorganisaties in Belgrado en Zagreb. De Stichting wordt gesponsord door de Nationale Postcode Loterij.

Samensteller **Momir Stosic Moki**, die ook verantwoordelijk was voor *Signed by War*, heeft voor *Sperminator* weer een indrukwekkend aantal tekenaars en muzikanten bereid gevonden vrijwillig aan het project mee te werken. Onder de striptekenaars bevinden zich gevestigde namen, zoals **Don Lawrence**, **Edmond Baudoin**, **Eric Schreurs**, **Hein de Kort**, **Joost Swarte** en **Lian Ong**, en undergroundtekenaars, waaronder uit Nederland **Barbara Stok**, **Marcel Ruijters**, **Wasco** en **Floris Oudshoorn** en **Edmond Spierts** (die ook de cover verzorgde). Daarnaast zijn er veel bijdragen van tekenaars uit ex-Joegoslavië. Het merendeel van de strips gaat over het thema oorlog of, in bredere zin, over slachtoffers.

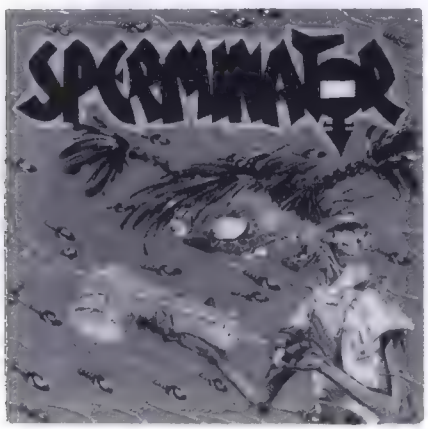

De meeste van de 23 bands, die voor de cd een nummer hebben aangeleverd, zijn gitaarbands. Bekende namen: *Dead Moon*, *Bettie Serveert*, *The Refugees*, *Lunachicks*, *The Ex* en *Dog Faced Hermans*.

Sperminator (ISBN 90-802147-2-8) is vervaardigd in een oplage van 1000 stuks. De prijs ligt rond de *f*30 / Bfr.600.

Meer info: AWA Foundation, (+31) 050-5713490, e-mail awa@euronet.nl.

RS

Dietsche Warande & Belfort

In maart '96 organiseerde Het Instituut Culturele Studies K.U. Leuven een colloquium over 100 jaar strips. Een aantal teksten daarvan, aangevuld met een paar andere bijdragen, is opgenomen in het augustus-nummer van het Vlaamse culturele tijdschrift *Dietsche Warande & Belfort*. De gepubliceerde

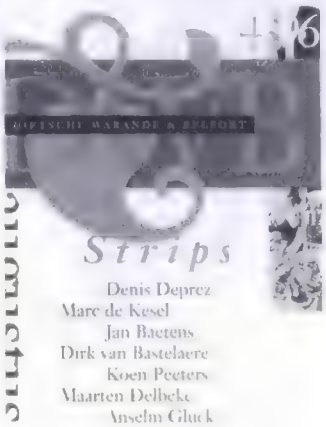

colloquium-lezingen zijn van **Marc de Kesel** (werkzaam bij de Sociale Hogeschool Gent), **Dirk van Bastelaere** (dichter en essayist) en **Charles Dierick** en **Pascal Lefèvre** (van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal). De bijdrage van De Kesel gaat over de plaats van de strip in de menswetenschappen. Van Bastelaere schrijft over propagandawerking in de *Batman*-strips en Dierick en Lefèvre bespreken de grote verschillen tussen de Waalse en Vlaamse stripwereld. Daarnaast staat er nog een artikel in van **Maarten Delbeke**. Hij bespreekt het werk van de Nederlandse architect **Willem Jan Neutelings**. Deze bedient zich bij zijn ontwerpen regelmatig van striptekeningen om zo de complexe stedelijke omgeving inzichtelijker te maken.

De artikelen in dit themanummer over strips worden afgewisseld met vier stripbijdragen: een strip van **Denis Duprez** (één van de drijvende krachten achter het Brusselse stripcollectief *Frigo*), een door gastredacteur **Jan Baetens** samengestelde compilatie van vernieuwende stripstijlen en twee door het stripverhaal geïnspireerde beeldteksten van schrijver **Koen Peeters** en beeldend kunstenaar **Anselm Glück**.

Wie dit interessante themanummer van *Dietsche Warande & Belfort* wil aanschaffen, kan dit het beste bestellen bij een boekhandel. Prijs *f*15 / Bfr.300.

Wie meer informatie wil, kan contact opnemen via het redactie-adres: Postbus 41, 3000 Leuven, België.

RS

Bundel over Belgische strips

Bij uitgeverij Dedalus is de bundel *Geheimzinnige sterren. Over het Belgische stripverhaal* verschenen. Het boek bevat vijf artikelen die elk vanuit een onverwachte invalshoek ingaan op de Belgische strip. In de inleiding zet *Studio Brussel*-striprecensent **Rik Pareit** zijn vraagtekens bij de studies die in België over strips verschijnen. Meestal ontbreekt het deze studies aan een 'evenwichtige, onafhankelijke , en kritisch-subjectieve benadering'. De auteurs in *Geheimzinnige sterren* hebben getracht deze benadering aan te houden in hun beschouwingen over bepaalde aspecten van de Belgische strip, aldus Pareit.

Het resultaat bestaat inderdaad uit vijf oorspronkelijke stripstudies, die alle worden ingeleid door passende *Cowboy Henk*-illustraties van **Herr Seele**. Het eerste artikel is van de hand van **Paul Mennes** die zich allerlei impliciete seksuele verwijzingen in strips verbeeldt. Mennes gebruikt als casus *Jommeke* van **Jef Nys**, waarbij hij de Koningin van Onderland als SM-diva afschildert. **Maarten Delbeke** onderzoekt in zijn bijdrage het gedrag van de stripprofessor/wetenschappelijke vorser (waar hij ook Guust Flater onder schaart). Zijn conclusie is dat de traditionele stripgeleerde, zoals Zonnebloem, Barabas of Mortimer, verdwijnt. Wetenschap en het misbruik daarvan worden in strips meer en meer belichaamd door ontwikkelingen als fraude met gegevensbestanden, de hormonenhandel en natuurlijk het Internet.

Het derde artikel van **Jeroen Olyslaegers** legt een link tussen *Buck Danny* en gebeurtenissen uit de jaren negentig (Bosnië, de virtuele wereld). Vervolgens laat Rik Pareit zien wat de charmes zijn van de met B-films vergelijkbare serie *De rode ridder*. Het laatste artikel is van **Basjan van Stam**. Hij gaat in op freudiaanse motieven en nazistische idealen in *Kuifje*.

Geheimzinnige sterren. Over het Belgische stripverhaal (Dedalus 1996, ISBN 90-5281-107-5, Prijs *f*34,90 / Bfr.698).

RS

Cartoons Novib

Ter ere van het veertigjarig jubileum heeft de ontwikkelingsorganisatie Novib het boek *Broeders en nog 119 tekeningen over Noord en Zuid* uitgegeven. Het is een bundel met politieke cartoons van Nederlandse cartoonisten en collega's uit de derde wereld. Er is

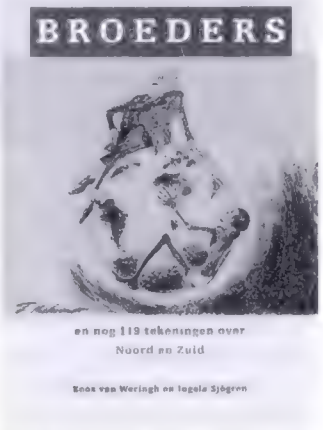

werk opgenomen van de Nederlandse kopstukken **Fritz Behrendt**, **Opland**, **Len Munnik**, **Frits Müller**, **Stefan Verwey** en **Tom Janssen** (**Jos Collignon** en **Nico Visscher** – op één cartoon na – ontbreken vreemd genoeg). Van derde wereld-cartoonist zijn bijdragen opgenomen van **Naji Al-Ali** (Palestijnse tekenaar die in 1987 bij een aanslag is vermoord), **R.K. Laxman** (India), **Jane Shepherd** (Zimbabwe), **Biratan** (Brazilië) en **Gado** (Tanzania/Kenia).

Koos van Weringh (teksten) en **Ingela Sjögren** (vormgeving) hebben *Broeders* samengesteld. Van Weringh is een autoriteit op het gebied van de politieke karikatuur. In zijn inleiding zegt hij dat een vergelijking tussen politieke cartoons uit Noord en Zuid in feite een ondoenlijke onderneming is. In Nederland bestaat immers een lange traditie op het gebied van de politieke karikatuur, begunstigd doordat de vrijheid van meningsuiting een in de grondwet gegarandeerd recht is. In de meeste ontwikkelingslanden blijkt nog steeds dat politieke cartoons – en in het verlengde daarvan hun makers – vaak als autoriteitsondermijnend worden gezien. De politieke karikatuur is in deze landen een middel tot bewustwording, aldus Van Weringh. Maar de cartoons in *Broeders* hebben toch een gemeenschappelijke deler, ook al zijn de achtergronden en de toonzetting verschillend, vindt Van Weringh. Ze behandelen allemaal het thema van de ongelijkheid in de wereld en de gevolgen daarvan voor het dagelijkse leven.

Broeders en nog 119 tekeningen over Noord en Zuid (Novib/Jan Mets 1996. ISBN 90-5330-176-3).

RS

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Bikkel 8

Echt goedkoop strips lezen kun je door *Bikkel* te kopen. Zestien pagina's voor een gulden! Een jaarabonnement kost een tientje. En daarvoor heb je korte strips van onder anderen **Alex Turk**, **Roy Spraakman**, **Pieter Dorst** en **Jank Bosch**.

In nummer acht staan twee bijzonder aardige cartoons rond de kat Dave van Bosch. Turk leverde enkele stroken af waarin mevrouw de heks allerlei dingen overkomt die zij liever niet had meegemaakt. En Dorst laat naamdrager Bikkel iedereen merken dat de naam 'Bikkel' algemeen bekend moet zijn. Bijzonder opvallend is strip *Tales of Dominee Det* waarin van alles gebeurt, maar het onderlinge verband tussen de twee belangrijkste gebeurtenissen moeilijk is te vatten zonder dat dat echt storend is. En dat in 14 plaat-

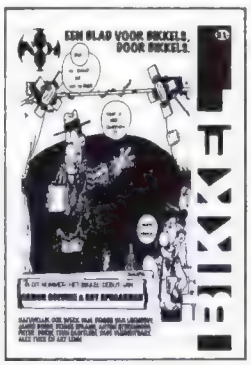

jes! Kortom: Bikkel biedt voor weinig geld een alleraardigst stukje stripbeleving.

Info: Bikkel, Jacob Catsstraat 133, 8265 XN Kampen.

Doezel de muis 1

Kijkers van de tv-krant in Alkemade, Jacobswoude, Liemeer, Ter Aar en Nieuwkoop en lezers van het driemaandelijks stripblad *Bikkel* hebben iets overeenkomstigs. Ze zijn namelijk allen bekend met het figuurtje Doezel de muis van **Alex Turk**. Deze muis is de hoofdrolspeler in een reeks krantenstrip-achtige grapjes. Vanaf nu kan iedereen tot de groep lezers behoren, want het eerste boekje van *Doezel* is

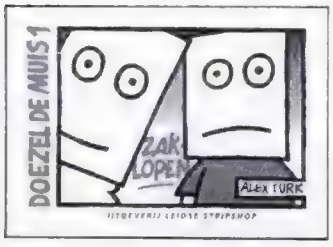

verschenen. Het kost *f*7,95 (±Bfr.160), de titel is *Zaklopen* en het telt 32 pagina's. De uitgever is de Leidse Stripshop.

Info: Aalmarkt 4, 2311 EC Leiden.

Grappen & grollen 2

Het werk van **Gerben Valkema** valt onder de categorie strips die een bijzonder lage oplage hebben. Toch weet hij leuke aardige strips te maken. Met zijn op klassieke humorstrips geïnspireerde tekenstijl vult hij zijn boekwerkjes *Grappen & grollen*, die twintig bladzijden dik zijn. In het tweede

nummer van die reeks staat onder andere het vier pagina's tellende verhaal *De schoffelclub*, waarin twee gemeentewerkers voor de uitdaging komen te staan om hun gestolen bouwkeet terug te vinden. De regie is weliswaar wat eentonig in deze en de andere verhalen van Valkema, maar daar staat tegenover dat hij er buitengewoon goed in slaagt om grappige situaties en karakters neer te zetten. En dat is eigenlijk meer dan je voor de rijksdaalder die *Grappen & grollen* kost mag verwachten.

Info: Gerben Valkema, Loohof 33, 9965 TR Leens, (+31) 0591-572937.

Impuls 14

Niet iedere pagina van dit tijdschrift is de moeite van het drukken waard, maar er zijn er die in een veel hogere oplage verspreid hadden mogen worden. Het verhaal *Perky gets a stamp from outer space* bij voorbeeld. Prachtige gedateerde horror-sf met

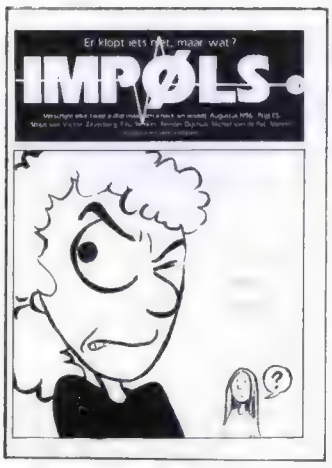

tekeningen van briljante eenvoud. En *Brogar* van **Victor Zilverberg** is ook om van te smullen. Tenminste, de eerste vier pagina's waarin het verhaal nog te bevatten is en de tekeningen leuk zijn om naar te kijken. De vijfde en laatste pagina slaat nergens op. En voor de liefhebbers van *Mol* van **Michiel van de Pol** is dit tijdschrift helemaal een *must*. In dit blad krijgt deze strip namelijk de ruimte die hij verdient, want alleen na een langere reeks grappen wordt de humor van Van de Pol pas echt leuk.

Info: Bloemstraat 30a, 9712 LE Groningen.

Incognito 10

Dit is zonder meer het kwalitatief meest hoogstaande small-presstijdschrift van Nederland. Dat komt gedeeltelijk voort uit het feit dat het blad niet écht een eigen stal heeft, maar werk publiceert van stripmakers die hun sporen al gedeeltelijk elders verdiend hebben. Bovendien wordt er veel aandacht besteed aan de vormgeving en de lay-out; *Incognito* heeft een fraaie kaft, bij een aflevering van een vervolgverhaal wordt duidelijk aangegeven wat er in de voorgaande episodes is gebeurd en de kwaliteit van het drukwerk is buitengewoon goed.

Maar het gaat natuurlijk om de strips. En ook daarmee zit het wel goed in dit nummer, vanwege onder andere een aflevering van *Tomoyo* van **Mark Hendriks**. Zes pagina's lang en geheel in dezelfde sfeer als het onvolprezen album dat bij uitgeverij RdH is verschenen. Ook bijzonder aardig is de vier pagina's tellende cursus amateurstriptekenen van het ondefinieerbare gevogelte *Fokke en Sukke* (het blijken een kanariepiet en een eend) gemaakt door **Reid**, **Geleijnse** en **Van Tol**. Verder zijn er strips van prijswinnaar **Ulli Bürer**, **Reinier Kahle**, **Kasta**, **Floris Oudshoorn**, **Jan Vriends**, **Fred de Heij** en **Martijn Lijen**, **Berend Jan Vonk**, **Michiel de Jong**, **Milan Hulsing**, **Willem** (niet te verwarren met dè **Willem**), **Marcel de Jong**, **Koen Hottentot** en **Chris Berg**.

Info: Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam.

De stripper 24 en 25

Nummer 24 van het blad dat door lezers wordt gemaakt en waar iedere strip beoordeeld wordt ter lering van de auteurs is vooral interessant door een drie pagina's tellend vliegtuigverhaal van **Mark Hendriks**. Voor de rest staat dit nummer vol met niet altijd even grappige karikaturaal getekende strips van jong talent. De redactie van *De stripper* kan daar nog heel wat over schrijven in de rubriek

'Gestript'. Ter lering van de auteurs natuurlijk ...

Verder heeft *De stripper* als nummer 25 een Bommelspecial uitgebracht! Op de voorkant prijkt een oude afgedankte teddybeer die suggereert dat er iets heel ouds van zolder is gehaald. Uit de inhoud blijkt echter dat er toch nog enig respect voor Ollie B. Bommel is. De stripmakers hebben duidelijk erg hun best gedaan om strips te maken waar Bommel een leuke rol in speelt. Helaas niet altijd even geslaagd, met als gevolg dat in menige strip eerder sprake is van de verminking van een stripmonument dan een ode aan een groot voorbeeld. Dat komt mede door de neiging van enkele stripmakers om te imiteren, hetgeen heeft geleid tot mislukte namaaksels en een te frequente aanhaling van de zin 'Als je

begrijpt wat ik bedoel'. De enigen die voor dit nummer lezenswaardige strips hebben gemaakt zijn zij die hun eigen draai of visie aan de Bommelstrips hebben gegeven of zich wijselijk ver van het werk van **Marten Toonder** hebben gehouden. Zo wist **Sven Timmerman** Bommel te transformeren tot een overgestileerde knorrepot die als bijzonder aardig karakter speelt in het wat ongelukkig vertelde verhaal *De kater van heer Ollie*. En **Roy Spaakman** wist Bommel uit z'n rol te laten vallen door hem buiten Toonders kaders bijzonder simpel Nederlands te laten spreken en hem te kleden in een bommelbadjas van de Hema. Maar desondanks zou het toch bijzonder plezierig zijn als de tekenaars van *De stripper* in het vervolg zich meer op hun eigen fantasie en talent richten.
Info: Schoolstraat 21, 2251 BE Voorschoten.

Willem
De verwarring is wellicht groot met twee stripmakende Willems, maar ze zijn uit elkaar te houden door te kijken naar de uitgever die staat vermeld op de kaft van hun boekjes. Als er een adres in Amsterdam bij staat en geen echte uitgeversnaam, dan weet je zeker dat je met de jongste van de twee te maken hebt. Dat is **Willem Verburg**. Hij ziet zichzelf meer als kunstenaar dan als stripmaker en dat is te zien aan zijn werk; hij zoekt eerder de poëzie dan het verhaal en lijkt meer geïnteresseerd in emoties en gemoedstoestanden dan spanning of humor. Het gevolg is dat zijn werk een bijzondere sfeer oproept die vaak somber is, maar soms ook een weinig ruimte biedt aan lichte geamuseerdheid of mysterie. De grootste verdienste van Willem is dat hij duidelijk een stukje van zijn ziel weet over te brengen met zijn tekeningen en dat is iets dat je maar zelden in de stripwereld ziet.
Willem geeft al zijn strips in eigen beheer uit. Desondanks zien zijn boeken er bijzonder fraai uit. Ze zijn gemaakt met dik papier dat met grote

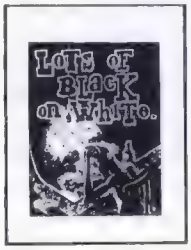

zorg is samengevoegd. Het boek *Lots of black on white* is bij voorbeeld gemaakt op A4-formaat, heeft een stevige zwarte kaft, telt 52 pagina's en ligt bijzonder zwaar in de hand. De inhoud bestaat hoofdzakelijk uit stukken Engelstalige poëzie in tekst en beeld van één pagina lengte. Een uitzondering op die omvang is het tien pagina's tellende verhaal *The dream I had last night*. Meer verhalend is het 54 pagina's tellende boekje *Drive, a*

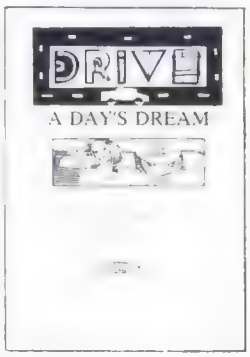

day's dream waarin een bijzondere autorit centraal staat. De gebeurtenissen spelen zich niet alleen af in en rond de auto, maar ook in het hoofd van de belangrijkste passagier. Het bijzondere is dat het verhaal met veel betrokkenheid en buitengewoon veel aandacht voor detail wordt verteld. Het is boeiend, intrigerend en bij vlagen zelfs licht hypnotiserend. Een aanrader!
De boeken van Willem Verburg zijn bij de auteur te bestellen. *Drive, a day's dream* kost *f*5 (±Bfr.100) en *Dreams of black and white f*20 (±Bfr.400).
Info: Willem Verburg, Oude Haagseweg 95 A2, 1066 DC Amsterdam, (+31) 020-6143341.

HW

STAPELTJE SECUNDAIR

Bild & Bubbla 128 en 129
Nummer 128 staat in het teken van Frankrijk vanwege Angoulême 1996. Er staan aardige statistieken over de Franse stripwereld in, waaronder de bestsellerlijst van series uit 1995. *Lucky Luke* steekt er met kop en schouders bovenuit (het album *Belle Star* is goed voor 425.000 exemplaren), gevolg door *Joe Bar Team* (250.000!) en *XIII* (240.000). Ook andere series van **Van Hamme** – *Thorgal* en *Largo Winch* – gaan als (iets minder) warme broodjes over de toonbank. Verder besteedt dit tijdschrift aandacht aan *Fantoom*, een serie die in Zweden nog steeds loopt. Ook wordt **Kati Kovács** belicht, een Finse tekenares die qua stijl zo in *Zone 5300* kan publiceren.
In nummer 129 komt *Dilbert* aan bod, de kantoor-gagstrip van **Scott Adams**. Verder staat er in dit nummer een uitgebreide verhandeling over de originele actiestrip rond het aardvarken Cerebus van de Canadese tekenaar **Dave Sim**. Van geheel andere orde is de aandacht voor één van de Zweedse voorlopers van het stripverhaal, namelijk **Pehr Nordquist**. Zijn beeldverhalen stammen uit het begin van de vorige eeuw. In dit nummer staat voorts een aantal overlijdensberichten die bij ons nog niet bekend waren. Zo is de Deense tekenaar **Claus Deleuran** op 49-jarige leeftijd overleden aan de gevolgen van een hersenbloeding. Verder meldt het blad dat twee oudgedienden uit de comic-wereld, de Amerikanen **Bernard Baily** (80 jaar, *The Spectre*) en **Frank Doyle** (78 jaar, scenarist van *Archie*), overleden zijn. Ook de Filipijnse tekenaar **Nestor Redondo**, van series als *Darna*, *Rima* en *The Swamp Thing*, blijkt op 68-jarige leeftijd overleden te zijn. (RS)
Info: Box 8135, 10420 Stockholm, Zweden.

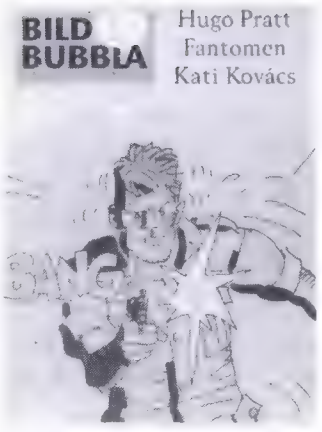

Imago 27
Het blad staat stil bij de dood van **Jean Breydel de Groeninghe**, één van de oprichters van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal (BCB). Verder is in België een postzegel van *Chlorophyl* (**Raymond Macherot**) uitgebracht. Om dit te vieren heeft het BCB een boekje uitgebracht, gewijd aan Macherot met een korte biografie en een nog niet eerder gepubliceerd 30-pagina verhaal (Prijs *f*27,50 / Bfr.550, luxe-editie *f*60 / Bfr.1200). Ook blij-

Flitsen

De Duitse kunsthistoricus Peter Dreyer **heeft een unieke geïllustreerde uitgave uit het eind van de vijftiende eeuw gereconstrueerd. Het is een versie van** Dantes *Divina Commedia*, **met illustraties van** Sandro Botticelli. **Botticelli's tekeningen werden tot nu toe op verschillende plaatsen afzonderlijk bewaard, met op de achterkant teksten uit de Divina. Dreyer heeft al deze miniaturen opgespoord en weer bijeengebracht. De Franse uitgever Dyane de Selliers heeft het geïllustreerde manuscript heruitgegeven en spreekt van een geniaal stripverhaal. ★ Nu** *Tom Carbon* **op een laag pitje draait, ontwikkelt** Luc Cromheecke **samen met de multimediafirma I-Motion uit Antwerpen een educatieve cd-rom. Deze handelt onder andere over het ontstaan van een strip. Het project wordt in februari gepresenteerd in Cannes. ★ De Bond tegen het vloeken is een nieuwe campagne begonnen om het schelden en vloeken in de edele voetbalsport tegen te gaan.** Dik Bruynesteijn **heeft een bijbehorende poster gemaakt, waarop een rood aangelopen voetballer met een nijdige trap de bal naast het doel van een lachende keeper schiet. De pay-off luidt: Een vloek mist ieder doel. Bruynesteijn stemt in met de campagne: 'Ik houd mij erg bezig met taal. Lege woorden storen mij ontzettend, net als vloeken. Als mijn mensen door mijn tekening hierover gaan nadenken, vind ik dat prima.' * Kiekeboe heeft een privé-museum in Mollem bij Asse (België). Een verwoed verzamelaar stelt er knipsels, albums, curiosa en nog tal van andere dingen tentoon op een mooi ingerichte zolder. Bezoek op afspraak. (+32) 02-4525008. ★ In februari '97 viert** Merho **trouwens 20 jaar** *Kiekeboe*. **Uitgeverij Standaard brengt ter gelegenheid hiervan een boek uit met tal van zeldzame illustraties en een uitgebreid overzicht van de serie. Ook** *Brabant Strip Magazine* **wijdt een nummer aan het fenomeen. ★ Goed nieuws voor Disney. In het eind september '96 afgesloten boekjaar 1995/96 heeft Euro Disney een winst behaald van 66 miljoen gulden. Dat is bijna twee keer zoveel als de 36,5 miljoen van 1994/95. Het aantal bezoekers steeg met 9% tot 11,7 miljoen. ★ Minder goed nieuws voor Disney. Het Chinese ministerie voor Radio, Film en Televisie heeft bij het concern geprotesteerd tegen de ver-**

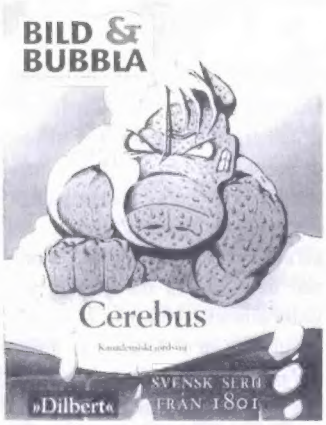

ken weer drie nieuwe stripfresco's in Brussel onthuld te zijn: *De kleine Robbe* (**Tome & Janry**, Bruparck), *Quick en Flupke* (**Hergé**, Hoogstraat) en *Jojo* (**André Geerts**, Blaesstraat). (RS)
Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

Sapristi 35
Het blad is in een nieuw jasje gestoken. Een moderner logo, frissere vormgeving, een hardere kaft, maar vooral: meer pagina's. De beproefde redactionele formule is men echter trouw gebleven. De ruggengraat van ieder nummer is een goed gedocumenteerd dossier over een stripmaker vergezeld van een bibliografie. Om de nieuwe opmaak in te luiden zijn onze Noordfranse collega's meteen maar stevig van leer getrokken. Met een groot gevoel voor timing hebben ze gekozen voor **René Goscinny**. Een nooit eerder verschenen interview uit september 1977, dus vlak voor zijn dood, is de aardige binnenkomer. Verder een interview uit 1971 over de *Lucky Luke*-tekenfilm *Daisy Town*, een gesprek met dochter **Anne Goscinny** en natuurlijk met **Uderzo**. Uiteraard ontbreekt ook de bibliografie niet. Onmisbaar voor *Asterix*-fans. (TB)
Info: B.P. 173, 76206 Dieppe, Frankrijk.

Sarjismedia 96/2 en Sarjakuvasto 96/3
Een gecombineerd nummer van deze twee Finse stripinformatietijdschriften. *Sarjismedia* richt zich vooral op de tekenaars; *Sarjakuvasto* is meer gericht op de laatste uitgavennieuwtjes op stripgebied. Wat opvalt aan beide tijdschriften is dat er veel aandacht is voor de bloeiende Finse stripscene. Hieruit blijkt dat buitenlandse strips in Finland niet oververtegenwoordigd zijn, zoals in de meeste andere Europese landen. Verder staat in Sarjismedia een grappig artikel over het gebruik van laserguns in de strips. (RS)
Info: PL 164, 00151 Helsinki, Finland (Sarjismedia); PL 337, 70101 Kuopio, Finland (Sarjakuvasto).

Viking 96/1 en 96/2
Nummer 1 bevat bijdragen over het onvoltooide *Erwin*-verhaal *De ware koning* en de illustraties die **Marten Toonder** maakte voor de boeken van broer **Jan Gerhard**. Verder mijmert **Dick Matena** voort: ditmaal over onlogische passages in het Eric-oeuvre. De Kressekring laat overigens weten plaats te willen maken in het blad voor mededelingen van de Stichting Hans G. Kresse. Die is door de erven opgezet om het erfgoed van Kresse te ontsluiten en te beheren.
Nummer 2 bevat het slot van het artikel over Toonders illustraties voor boeken van **Jan Gerhard Toonder**.
Verder is er nogmaals aandacht voor het onaffe Erwin-verhaal *De ware koning* en laat **John Wigmans** zijn licht schijnen op een deel van Kresses jeugd. **Hec Leemans** is gastauteur van een collegiale beschouwing over Kresse en **Dick Matena** staat in zijn bespiegelingen omtrent het *Eric de Noorman*-oeuvre ditmaal stil bij Ragnar de Rode. Opnieuw een lezenswaardig nummer van dit chic uitgevoerd fanblaadje, waar de nostalgie van de pagina's afdruipt. Ook interessant voor niet-Kresse/Toonder-fanaten, ondanks het feit dat bijna iedere Kresse-scheet tot kunst wordt verheven. (RS)
Info: Postbus 85765, 2508 CL 's-Gravenhage.

filming van het leven van de 67-jarige oude Dalai Lama, **de religieuze leider van Tibet. China beschouwt de in ballingschap levende Tibetaanse leider als een vijandige kracht die de Chinese dominantie in Tibet ondermijnt. Disney wijkt niet voor de druk van China en laat regisseur** Martin Scorsese **de film** *Kundun* **afmaken. Het bedrijf riskeert hiermee wel dat de expansieplannen in China, zoals een te bouwen themapark en de verspreiding van films, worden tegengehouden. ★ Verder meldt Disney dat het bedrijf experimenteert met kleine verborgen videocamera's in de pretparken in de VS. De camera's, ter grootte van een balpen, worden in de kostuums gestopt van de mensen die bekende stripfiguren spelen. Zij hebben zo meer zicht en kunnen beter reageren op al te opdringerige bezoekers. De levende Disney-figuren worden namelijk vaak vastgepakt door bezoekers, tegen de grond gekwakt en regelmatig afgeranseld. Ook komt het voor dat mensen overgeven op de kostbare kostuums. Vrouwen, die in de jurk van Sneeuwwitje duiken, hebben bovendien last van handtastelijke mannen. ★ De Belgische Post bracht recent een zesde telecard uit van** *Kuifje*. **Er staat een fragment op uit het verhaal** *De Zonnetempel*. **De kaart wordt in een oplage van 4000 stuks verkocht in een genummerde verpakking tegen een prijs van Bfr.950 (±ƒ47,50). Verzamelaars zijn tuk op de reeks; de eerste twee kaarten met afbeeldingen uit** *De Blauwe Lotus* **zijn reeds uitverkocht. *** Thao Tran, **beheerder van de Internet-site** *Today's Comics on the Web* **is door uitgever United Media gemaand links op zijn pagina's te verwijderen. Tran biedt een overzicht van strips door in zijn pagina links te verwerken naar sites van de uitgevers. De plaatjes worden daardoor stante pede opgevraagd en in Tran's webpagina getoond, maar staan fysiek niet op zijn server. Deze truc wordt vaker toegepast. Uitgevers hebben zo geen overzicht meer over wie hun informatie raadpleegt, en kunnen daarvoor ook geen geld vragen, mochten ze dat willen. Tran beweert geen auteursrechten te schenden omdat hij de plaatjes immers niet kopieert. Hij maakt ze hooguit zichtbaar. Tran zoekt wel een advocaat. ★** Tekenaar Eddy Ryssack **hield uitverkoop. De tekenaar van onder andere** *Brammetje Bram* **en** *Opa* **zette een zoekertje in de striprubriek van de tv-zender VT4. Een Nederlandse fan en een landbouwer uit Wakken (België) kochten zijn hele collectie op. Ryssack wilde geen bedrag kwijt, maar zei dat hij tevreden was met de opbrengst. Fijn.**

Over en uit

Het hing al een tijdje in de lucht. Zoals reeds eerder in deze rubriek werd vermeld, balanceerden enkele uitgeverijen halverwege het vorige jaar op het spreekwoordelijke randje van de afgrond. Acclaim, één van die uitgeverijen die blijkbaar in moeilijkheden zat, heeft grondig de bezem door haar comic-series gehaald, een nieuwe hoofdredacteur aangesteld en een handjevol grote namen uit de comicwereld binnengehaald. Maar voor de andere twee uitgeverijen waar niet alles op rolletjes verloopt – Broadway Comics en Big Entertainment – is er geen oplossing gekomen en de eerste gevolgen daarvan zijn nu waar te nemen.
Begin december van het afgelopen jaar werd namelijk aangekondigd dat alle comics van Broadway Comics zijn stopgezet. Fatale 6, Star Seed 9 en Knights on Broadway 3 zijn de laatste nummers die Broadway heeft uitgegeven. Deze zet van de uitgeverij onder leiding van *Jim Shooter* (de man die ooit zijn eigen uitgeverij Defiant al het onderspit zag delven) maakt deel uit van een grootscheepse reorganisatie. Broadway is daarbij overgenomen door Golden Books Family Entertainment Inc, en per onmiddellijke ingang zijn alle werknemers van Broadway ontslagen, behalve eindredacteur Shooter en *Winston Fowlkes*, de hoogste leidinggevende persoon binnen de uitgeverij.
Golden Books is een oude bekende in de comic-wereld. Onder de naam Dell heeft deze uitgeverij enkele decennia geleden vele westerncomics op de markt gebracht en onder de naam Gold Key zijn series als Turok en Magnus uitgegeven. Golden Books bezit op deze karakters nog altijd de rechten (zij heeft ondertussen wel licenties gegeven aan Valiant Comics, het huidige Acclaim), maar ook daarnaast heeft de uitgeverij nog altijd de beschikking over de rechten op een grote hoeveelheid comicpersonages. Golden Books heeft er dan ook voor gekozen om Shooter en Fowlkes aan te houden en om hen op te dragen deze rechten de bestuderen. Er wordt namelijk serieus gedacht om een nieuwe Gold-Key-imprint op te zetten, waaronder dan oude karakters nieuw leven wordt ingeblazen.
De licentie voor karakters als Turok, Magnus en Solar liggen – zoals gezegd – bij Acclaim, maar aangezien deze series onder Shooters leiding in 1991 een groot succes voor het toenmalige Valiant hebben opgeleverd, zal het niemand verbazen als Golden Books weigert nieuwe licenties aan Acclaim te verstrekken zodra de huidige licenties zijn verlopen. Met andere woorden, het is zeer wel mogelijk dat Shooter weer aan het hoofd komt te staan van series als Magnus, Robot-Fighter en Turok, Dinosaur Hunter. Sterker nog, Golden Books verkrijgt door de overname van Broadway ook de rechten op alle Broadwaykarakters en omdat Shooter voorlopig aanblijft, geldt hetzelfde voor de Defiantkarakters. Ook een nieuwe serie met die karakters is derhalve een mogelijkheid – ironischer kan het eigenlijk bijna niet!
Onder hetzelfde motto – 'over en uit' – kan worden overgeschakeld naar Big Entertainment. Het voormalige Tekno.Comix verkeert momenteel ook in moeilijkheden. Het aantal series is de laatste maanden al drastisch verminderd en voor de maand februari is zelfs nog maar een enkele serie aangekondigd. Ondertussen gonst het in het geruchtencircuit al enkele weken van de berichten dat ook bij Big Entertainment binnenkort de lichten uitgaan en de drukpersen definitief een halt wordt toegeroepen. Bij Big Entertainment zelf wil niemand nog iets bevestigen of ontkennen, maar het ligt in de lijn der verwachting dat er binnen nu en enkele maanden uitsluitsel over de toekomst van deze uitgeverij zal komen.
Tegen die tijd weten we dus of we de Queen-song Another One Bites The Dust weer uit de kast kunnen trekken of niet.

Fatale eindigt met nummer 6.

Starseed 9, het laatste nummer.

Bone niet meer bij Image.

Darkchylde, nu bij Image.

Heen en weer, deel 3

Om gek van te worden. Het houdt maar niet op bij Image Comics. Om het allemaal nog een keertje op een rijtje te zetten: het begon vorige jaar zomer, toen *Marc Silvestri*'s studio Top Cow bij Image vertrok om een aparte uitgeverij te gaan vormen. Daarna werd bekend dat *Rob Liefeld* ontslag had genomen, of ontslagen was – al naar gelang je Liefeld of de woordvoerders van Image Comics wilt geloven – en nog geen twee weken later keerde Marc Silvestri's Top Cow doodleuk weer terug. Ondertussen was ook nog *Jim Lee*'s eigen uitgeverij Homage Comics samengesmolten met Image, om alles nog ingewikkelder te maken.
Maar net nu iedereen dacht dat de rust zo langzamerhand wel was weergekeerd bij Image Comics, maakt *Jeff Smith* geheel onverwacht bekend dat hij vanaf maart 1997 zijn comicserie Bone gewoon weer bij zijn eigen uitgeverij Cartoon Books onderbrengt en derhalve niet langer met Image samenwerkt. Bone 28 wordt de eerste comic die weer bij Cartoon Books wordt uitgegeven, terwijl de herdrukken van de eerste twintig nummers nog wel gewoon door Image wordt afgehandeld. Smiths keuze om naar Image over te stappen, werd in de zomer van 1995 bekendgemaakt, maar die relatie tussen Smith en Image heeft kortom slechts zeven nummers en anderhalf jaar geduurd.
De redenen voor deze terugkeer zijn, als je ze wel beschouwt, nog niet eens zo vreemd. Smith verklaart dat hij zijn comic Bone door Image

door
OLAV BEEMER

heeft laten uitgeven omdat toentertijd het hele distributieproces vol van onzekerheden zat. Smith wilde niet dat de distributie-oorlog tussen Diamond, Capital en Heroes World roet in zijn eten zou gooien en koos daarom een veilig onderkomen. Nu alles op het gebied van de distributie weer een beetje gekalmeerd lijkt te zijn, vindt Smith het de ideale tijd om Image weer te verlaten en terug te keren naar Cartoon Books. Een andere belangrijke reden voor deze zet is volgens Smith ook het feit dat hij weer volledige controle over alle facetten van de Bone-merchandising wil hebben.

Dit klinkt allemaal als een heel logisch verhaal, maar het valt niet te ontkennen dat Smith enorm veel populariteit en bekendheid aan zijn verblijf bij Image overhoudt. Voordat hij Bone bij Image onderbracht, was Bone al redelijk bekend, maar het echt grote publiek ontdekte de serie pas daarna. Je zou dus kunnen zeggen dat Smith fijn van Image heeft geprofiteerd en nu meer bekendheid dan ooit geniet.

Gelukkig zijn beide partijen in deze kwestie niet zo lichtgeraakt. Zowel Smith als *Larry Marder* (uitvoerend redacteur van Image) zijn het erover eens dat de samenwerking voor hen beide veel voordelen heeft gehad en ze wensen elkaar dan ook veel succes in de toekomst.

Goh, wat aardig, he? Zo kan het dus ook.

Ook *Randy Queen* kan er wat van. Zijn comic Darkchylde werd oorspronkelijk door Rob Liefelds Maximum Press uitgegeven, maar vanaf februari zal deze serie door Image in de schappen worden gedeponeerd. Ook hier doen weer veel geruchten de ronde en er wordt driftig gespeculeerd over ruzies tussen Queen en Liefeld. Het kan natuurlijk ook gewoon dat Queen liever niet het risico liep dat zijn redelijk populaire creatie Darkchylde negatieve gevolgen zou ondervinden van Liefelds recente acties. Wat de ware beweegredenen ook mogen zijn, Darkchylde is terug bij Image. Na al dit heen-en-weer is het maar te hopen dat iedereen zich de komende tijd koest houdt – voor je het doorhebt, weet je niet meer wie nu wel en wie nu niet meer bij Image zit.

Marvels moeilijkheden

Ook Marvel Comics, nog altijd de grootste comic-uitgeverij in Amerika, heeft het moeilijk. Zoals wellicht bekend, staat een groot aantal aandeelhouders al een paar jaar garant voor het kapitaal van deze uitgeverij, maar de cijfers van het derde kwartaal van 1996 liegen er niet om. Het aandeel Marvel is binnen drie maanden met zo'n 60% gezakt. Deze koersdaling is het resultaat van twee belangrijke mededelingen van *Ron Perelman*, groot-aandeelhouder en directeur van Marvel. Het begon met het bekendmaken van de winstcijfers. Nou ja, 'winst'. Marvel maakte bekend dat het bedrijf verlies zou lijden en wellicht in financiële moeilijkheden zou komen.

Daarna werd bekend dat de Andrews Group, een dochteronderneming van Ron Perelmans bedrijf MacAndrews & Forbes, 410 miljoen nieuwe Marvel-aandelen zou kopen voor vijfentachtig dollarcent, hetgeen ver onder de markt waarde ligt. Op dit moment staan er ongeveer 101 miljoen aandelen uit, dus het laat zich raden dat de aandeelhouders niet bepaald blij op deze berichten hebben gereageerd. Hoe dit allemaal afloopt is nog onbekend. Marktanalisten hebben al doemscenario's opgesteld en voorspellen een faillissement van Marvel Comics Group. Duidelijk is wel dat een dergelijke klap voor de grootste uitgever van Amerika ongetwijfeld gevolgen zal hebben voor de andere uitgeverijen.

WildCATs/X-Men, eindelijk.

Het einde voor de Marvel-helden?

Oh ja, comics!

Je zou bijna vergeten dat er nog interessante comics op de planken liggen. Zoals altijd komt er ook in februari weer een hele massa nieuwe comics op de nietsvermoedende lezer af, maar er is er deze maand toch eentje die er uit springt. Het gaat hier om WildCATs/X-Men, een vierdelige miniserie, waarvan de delen 1 en 3 door Image worden uitgegeven, terwijl Marvel de delen 2 en 4 voor haar rekening neemt. De miniserie wordt geschreven door *Scott Lobdell* (schrijver van Uncanny X-Men) en de tekeningen worden verzorgd door *Travis Charest* (de man die faam maakte met zijn stilistische werk voor WildCATs).

Naar deze crossover heeft het leeuwendeel van de fans al jaren uitgekeken. Jim Lee verliet namelijk de serie X-Men om in 1992 zijn eigen serie WildCATs bij Image uit te brengen. Nu de twee teams elkaar voor het eerst ontmoeten, lijkt een succesvolle miniserie verzekerd.

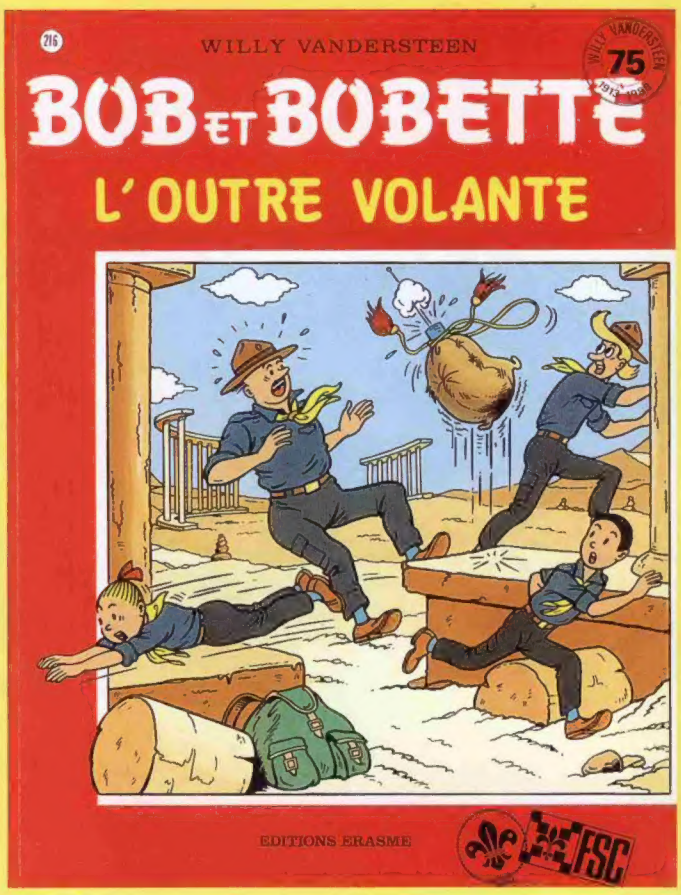

Covers van *De wervelende waterzak* en *L'Outre Volante*. Het uniform van Scouting Nederland bestaat uit een beige blouse, groene halsdoek en lange donkerblauwe broek. Dat van de Waalse F.S.C. uit een donkerblauwe blouse, gele halsdoek en een donkergrijze broek.

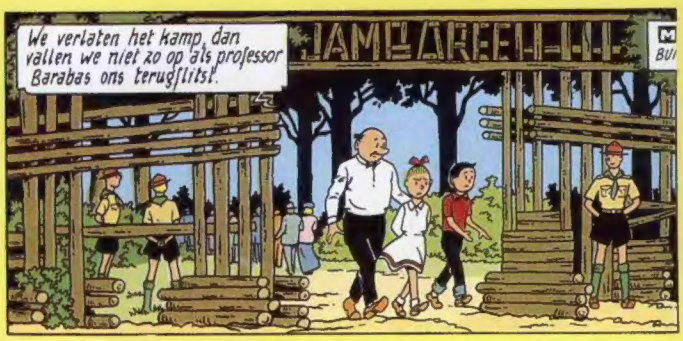

Tekeningen van Amerikaanse scouts, die klompen aantrekken, en de ingang van het Jamboree-kamp. Ook voor deze tekeningen liet Vandersteen zich inspireren door een fotoboek over de Wereld Jamboree van 1937.

Vervolg van pagina 19

scouts-versie van *L'outre volante* leveren voor de lage nieuwprijs. En anders vindt u er prachtige kaarten en kalenders, door vele Belgische striptekenaars, speciaal voor de scouts gemaakt. De meesten van hen, inclusief **Hergé**, zijn oud-scouts en zeggen, net als Willy Vandersteen 'eens een scout, altijd een scout'. Ze deden, en doen nog steeds, graag iets terug voor de jeugdbeweging die hen zoveel inspiratie gaf.

Jan van der Steen is conservator van het Scouting Nederland Museum in Baarn en hoofdredacteur van 'Lelie en Klaverblad' van de Nederlandse Vereniging van Verzamelaars Scouting Objecten.

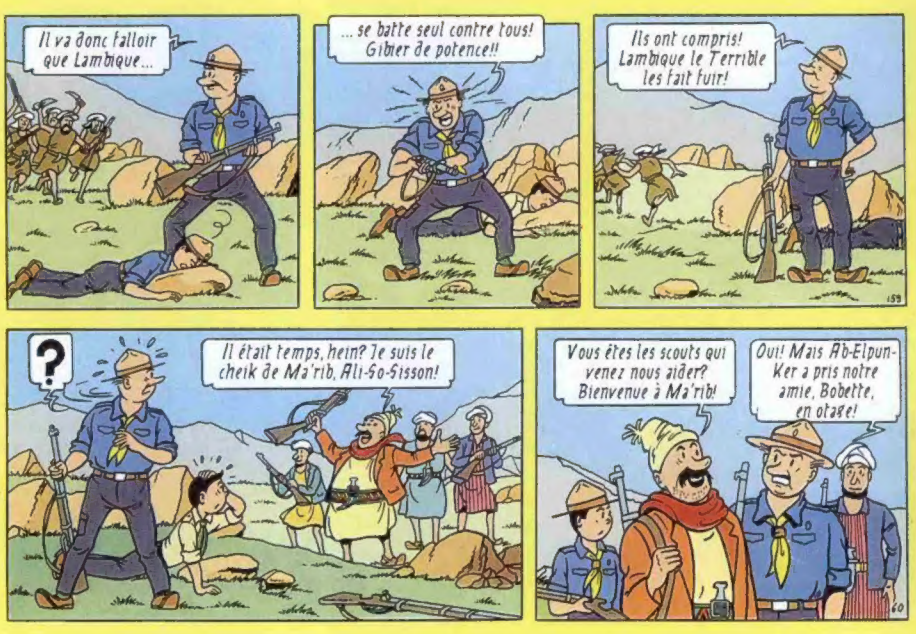
Il va donc falloir que Lambique...
... se batte seul contre tous! Gibier de potence!!
Ils ont compris! Lambique le Terrible les fait fuir!
?
Il était temps, hein? Je suis le cheik de Ma'rib, Ali-Go-Sisson!
Vous êtes les scouts qui venez nous aider? Bienvenue à Ma'rib!
Oui! Mais Ab-Elpun-Ker a pris notre amie, Bobette, en otage!

Foutieve kleurenwissel zorgt voor onbedoelde goocheltruc bij *Bob et Bobette, L'outre volante*. Scout Bob heeft op plaatjes de kleren van scout Suske aan zonder dat hij het beseft.